

Saimaan ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta

Sosiaalialan koulutusohjelma

Kati Sattaskangas ja Minna Kaitainen

INNOSTU JA OPI LIIKENTEESTÄ

Opas liikennekasvatukseen toteutukseen päiväkodissa

Opinnäytetyö 2012

Sisältö

Tiivistelmä	1
Abstract.....	2
Johdanto	3
1 Varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelma	5
1.1 Liikennekasvatus osana varhaiskasvatusta	7
1.2 Liikennekasvatus osana ympäristökasvatusta	7
2 Tieliikennelaki ja lapsi	9
3 Liikennekasvatus, lapsen osallisuus ja lapsilähtöisyys	9
3.1 Lapsen osallisuus	9
3.2 Mitä on lapsilähtöisyys?	10
4 Esikouluikäinen lapsi.....	10
4.1 Esikoululaisen kasvu ja kehitys	10
4.2 Lapsi oppijana	11
5 Sosiaalipedagogiikka ja innostaminen	12
6 Varhaiskasvatuksen menetelmiä	13
6.1 Tuokioissa oppiminen	14
6.2 Leikki	15
6.3 Taiteellinen ilmaisu	16
6.4 Musiikki.....	16
6.5 Liikunta	16
6.6 Satujen käyttö	17
6.7 Draamallinen ilmaisu	17
7 Opinnäytetyöprosessi	18
7.1 Tavoitteet ja kehittämistehtävät	18
7.2 Menetelmät.....	19

7.3 Eettiset näkökohdat	21
7.4 Luotettavuus	21
8 Johtopäätökset.....	22
8.1 Liikennekasvatuksen perusteet	23
8.2 Liikennekasvatus on ympäristökasvatusta.....	23
8.3 Lapsi ja liikenteen pelisäännöt.....	25
8.4 Osallisuus ja lapsilähtöisyys liikennekasvatuksessa.....	26
8.5 Innostajana toimiminen.....	27
8.6 Liikennekasvatustuokiot.....	29
8.7 Menetelmien soveltamista	30
9 Pohdinta.....	34
9.1 Tavoitteiden saavuttaminen.....	37
9.2 Palaute	37
9.4 Jatkotutkimusaiheet	38
Lähteet.....	39

LIITTEET

Liite 1, Kyselylomake vanhemmille syksyllä 2010

Liite 2, Saatekirje ja palautelomake vanhemmille keväällä 2011

Tiivistelmä

Kati Sattaskangas, Minna Kaitainen
Innostu ja opi liikenteestä, 43 sivua, 4 liitettä
Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta
Sosionomi(AMK)
Opinnäytetyö 2012
Ohjaava lehtori: Outi Kokko-Muhonen, Saimaan ammattikorkeakoulu

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää opas liikennekasvatuksen opetuksen tueksi esiopetuksessa. Taipalsaaren Metsäpolun päiväkodissa suoritettiin sosionomi(AMK)-opintoihin kuuluva projektin syksystä 2010 kevääseen 2011 asti. Vuoden mittaisen projektin aikana ohjattiin liikennekasvatustuokioita esi-kouluikäisille lapsille. Projektin tarkoituksena oli saada lapset innostumaan ja kiinnostumaan oikeaoppisesta liikkumisesta liikenteessä sekä näin valmistautua tulevalle koulutiele.

Projektin aikana kerättiin tietoa erilaisista liikennekasvatukseen soveltuvista luovista ja toiminnallisista menetelmistä ja koottiin yhteen malli toteuttaa liikennekasvatusta. Tietoa oppaan tueksi kerättiin kirjoista ja internet-lähteistä, mm. Liikenneturvan www-sivuilta. Aihetta tarkasteltiin mm. sosiaalipedagogisen innostamisen ja lapsilähtöisyyden kautta. Opinnäytetyömme raporttiosaan on liitetty oleellista tietoa tieliikennelaista sekä lapsen vastuusta. Oppaassa käsitellään lakia jokaisen asiasisällön kohdalla tuomalla ilmi oleellisimmat asiat. Opas koottiin omien kokemusten ja lastentarhanopettajien huomioiden pohjalta.

Projektin tuloksena tuotettiin helppokäyttöinen opas liikennekasvatuksen opetuksen esiopetuksessa. Opas sisältää perustiedot ja materiaalit, jotka kasvattajan tulee tietää aihealueesta. Opas rakentuu varhaiskasvattajan ohjaamille oppituokioille. Tuokioiden saatteena on myös asioita, joihin kasvattajan on syytä kiinnittää huomiota tuokiota järjestettäessä. Opas etenee järjestelmällisesti liikennetietoisuuden perusteista kohti haastavampia soveltamistehtäviä.

Jatkotutkimusaiheena opasta voisi testata laajemmin erilaisissa ryhmissä ja havainnoida lasten oppimista ja menetelmien käyttökelpoisuutta. Aiheena voisi olla myös liikennekasvatuksen verkostoiva kehitys, peruskoulun ja päivähoidon yhteistyö sekä tutkimus liikennekasvatuksen vaikutuksesta peruskoulun aloittaneisiin koululaisiin.

Asiasanat: liikennekasvatus, esiopetus, lapset, liikenne

Abstract

Kati Sattaskangas, Minna Kaitainen
Innostu ja opi liikenteestä, 47 pages, 4 appendices
Saimaa University of Applied Sciences
Health Care and Social Services
Degree Programme in Social Services
Bachelor's Thesis 2012
Instructors: Outi Kokko-Muhonen, Saimaa University of Applied Sciences

The purpose of the study was to develop a guide to the traffic education at the preschool. We were signed to do traffic education for preschool children at the day care center Metsäpolku year 2010 – 2011. During that time we collected and invented information and different methods how to teach traffic knowledge to children. Based on our experiences and the kindergarten teachers expectations we developed this guide.

The information was gathered from literature, internet and from our own experiences working with children. Discussions with kindergarden teacher and her opinions were important part of our work.

As a result of this project we were able to make a useful guide to traffic education at preschool. It contains all the basic information and material that teacher needs to succeed. The guide itself is logically proceeding, exhilarating and easy to use. The report contains arguments that the guide is based on.

Keywords: traffic, education, preschool, children

Johdanto

Idea opinnäytetyöhömme syntyi jo keväällä 2010. Tiedustelimme Taipalsaaren Metsäpolun päiväkodin liikennekasvatustyön toteutuksesta ja tarvetta sen kehittämiseen. Päiväkodista meille kerrottiin, että vaikkakin liikennekasvatus on osa varhaiskasvatussuunnitelmaa, sen toteutus on vähäistä. Syyksi tähän kerrottiin aiheen vaikeaksi kokeminen, toteutusideoiden ja innostuksen puute asiaa kohtaa. Pyysimme ja pääsimme lukuvuodeksi 2010-2011 projektiopintoihin Metsäpolun päiväkotiin suunnittelemaan ja toteuttamaan esikouluryhmä Linnunlaulun liikennekasvatustyötä. Projektimme tarkoituksena oli saada lapset innostumaan ja kiinnostumaan oikeaoppisesta liikkumisesta liikenteessä sekä näin valmistautumaan tulevalle koulutielle. Projektimme aikana keräsimme ja kehitimme materiaalia ja ideoita liikennekasvatuksen toteuttamiseen. Tavoitteenamme oli rakentaa toiminnallinen opinnäytetyömme projektin pohjalta. Opinnäytetyömme tuotos on opas liikennekasvatuksen toteutukseen varhaiskasvattajille.

Opinnäytetyömme tavoite on käyttökelpoinen, järkeistetty, motivoiva ja käyttäjäystävällinen opas liikennekasvatuksen toteutukseen. Oppaan rakenne on teemojen (vuodenajat ja lasten liikkuminen) mukaan etenevä. Jokaisen askeleen saatteena on kasvattajalle tarvittava teorialieto (lait ja muut huomioitavat seikat), jonka jälkeen aiheeseen liittyvä toteutusehdotus. Toteutusehdotus sisältää toimintatuokion selostuksen, materiaalia tai tiedon siitä mistä materiaali on saatavilla ja mahdolliset variaatiot tai vaihtoehtoiset toimintamuodot. Opinnäytetyömme koostuu raportointiosasta sekä itse oppaasta. Oppaan on tarkoitus olla muokattavissa eri päiväkotien, lapsen asuinympäristön sekä myös lapsiryhmän mukaan. Ohjeet ovat esimerkkejä ja ideoita toteuttaa liikennekasvatusta ja niitä saa ja on suotavaakin kehittää edelleen.

Työssämme tavoitteemme oli huomioida lasten kehitystaso ja heille ominaisimmat tavat oppia, yrittäen saada heidät kokemisen, näkemisen, tekemisen ja oivaltamisen ilon kautta innostumaan omasta liikenneturvallisuudestaan. Huomioimme lasten lähiympäristön ja tulevan koulutien asettamat haasteet. Tavoitteenamme on myös kytkeä liikennekasvatus teorialason varhaiskasvatukseen, kirjoittaa auki perustelut valinnoillemme. Opinnäytetyömme tarkoitus on vastata

kysymyksiin ” Miten toteuttaa liikennekasvatusta esikoulussa? ja ”Mitä on huomioitava toteutettaessa liikennekasvatusta päiväkodissa?”

Esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen suunnitelmat sisältävät lasten liikennekasvatuksen, ja liikenneturvallisuus mainitaan huomioitavana esim. järjestettävien retkien yhteydessä. Päiväkodeilla on ollut käytössään sekalainen materiaali liikennekasvatuksen toteuttamisen avuksi (esim. muistipelejä ja kirjoja) ja päiväkodissa vierailleen poliisin yksi tehtävä on ollut puhua lapsille liikenteestä. Liikenneturvalla on sähköisenä materiaalina työkalupakki varhaiskasvatukselle, mutta Metsäpolun päiväkodissa ei sitä ollut käytetty. Työelämäohjaajamme lastentarhanopettaja Kirsi Rehunen ilmaisikin tyytymättömyytensä käytössä olevaan materiaaliin ja toivoi johdonmukaisesti etenevää, selkeää ja monipuolista opasta.

Tuotoksemme pyrkimyksenä on olla järkevä ja toimiva kokonaisuus, joka on edelleen muunneltavissa ja kehiteltävissä. Työmme perusta on teoria, johon toiminta perustuu. Toiminnassamme ovat kohderyhmänä esikoululaiset ja oppeamme on tarkoitettu varhaiskasvattajille työvälineeksi. Aineistoa olemme keränneet kirjoitetusta tiedoista liikenteestä, laeista, liikenneturvallisuudesta, varhaiskasvatuksesta, luovista ja toiminnallisista menetelmistä ja sosiaalipedagogiikasta. Tämän lisäksi omat kokemuksemme, lasten, lasten vanhempien ja lastentarhan opettajan mielipiteet toteuttamastamme toiminnasta ovat tärkeä osa opinnäytetyömme aineistoa. Kirjoitettu tieto toimii työmme teoreettisena pohjana. Varsinaista Liikennekasvatusta varhaiskasvatuksessa käsittelevää lähdeaineistoa on hyvin niukasti olemassa, joten oma osallistuva havainnointimme on opinnäytetyössämme näkyvä tärkeä lähde. Aineiston pyrimme analysoimaan suhteessa jo toteutettuun toimintaan ja sen kehitystarpeisiin. Opinnäytetyömme on vuoropuhelua omien kokemustemme ja havaintojemme ja teorian tiedon välillä. Opinnäytetyömme sisällössä pyrimme keskittymään liikennekasvatuksen näkökulmasta oleelliseen esikouluikäisiin ja varhaiskasvatusta koskevaan tietoon.

Yhteistyökumppanimme on tässä opinnäytetyössä sama kuin projektiopinnoissamme, Taipalsaaren Metsäpolun päiväkotij ja lastentarhanopettaja Kirsi Rehunen.

1 Varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelma

Stakesin julkaisema Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005) määrittelee varhaiskasvatuksen olevan pienten lasten eri elämäntilanteissa tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta. Sen tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Lapsen vanhempien ja päivähoidon yhteistyö on kasvatuskumppanuusperiaatteen mukaan erittäin tärkeässä roolissa. Varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, jossa pyritään huomioimaan kokonaisvaltaisesti ja laaja-alaisesti lapsen kasvu, kehitys ja oppiminen. Varhaiskasvatuksen tärkeimpänä tavoitteena on edistää lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia, jotta hänellä olisi mahdollisimman hyvät kasvun, oppimisen ja kehittymisen edellytykset. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005.)

Varhaiskasvatuksen järjestämistä koskevat valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat sen toteuttamista. Se myös määrittelee sisällöllisiä orientaatioita, joita lapsen tulisi oppia ennen kouluikää. Valtakunnallisissa linjauksissa ei mainita sanaa ”*liikennekasvatus*”, mutta rivien välistä on luettavissa asioita, jotka liittyvät vahvasti juuri tähän aiheeseen ja sen järjestämiseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005.)

Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005) keskeistä ovat hyvinvoiva lapsi, lapselle ominainen tapa toimia, oppimisen ilo, varhaiskasvatusympäristö ja sisällölliset orientaatiot. Liikennekasvatuksessa tulee huomioida nämä periaatteet. Lapsen hyvinvointiin vaikuttaa hänen kykynsä liikkua ympäristössään turvallisesti ja toiset huomioon ottaen. Liikennekasvatuksen sisältöä ja toteutustapaa pohdittaessa tulee ottaa huomioon lapselle ominainen tapa toimia. Tärkeän asian oppimisesta tulee voida kokea iloa ja saada kannustavaa palautetta. Varhaiskasvatusympäristö luo puitteet liikennekasvatuksen toteutukselle mahdollisuuksineen ja rajoituksineen. Suunniteltaessa liikennekasvatusta onkin tärkeää tutustua ympäristöön ja tuoda sen ominaispiirteet ja

haasteet opetukseen. Ympäristön merkitys konkretian mahdollistajana on ensiarvoista. Varhaiskasvatuksen käsikirjassa (Heikka, J. ym. 2011, 61) todetaan opetussuunnitelman ja lasten oppimisen suhteen olevan vuorovaikutteinen. Suunnitelman avulla tuetaan lasten oppimisprosessia, ja tietoja lasten edistymisestä käytetään kehittämään ja muokkaamaan opetussuunnitelmaa edelleen uusien oppimistarpeiden mukaisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005,17) edellytetään kasvattajayhteisön dokumentoivan, arvioivan ja pyrkivän jatkuvasti kehittämään toimintaansa.

Liikennekasvatus esiopetuksessa toteuttaa omalta osaltaan myös esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita. Kyseisen opetussuunnitelman yleisissä perusteissa esiopetuksen tehtävänä on edistää lapsen kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Lasta tulisi ohjata vastuulliseen toimintaan ja yhteisesti hyväksytyjen sääntöjen noudattamiseen sekä toisten ihmisten arvostamiseen. Lapsi oppii pohdintaa oikeasta ja väärästä, sekä hänen toimimisensa vastuuntuntoisena yhteisön jäsenenä vahvistuu. Hän harjoittelee yhteiselämän pelisääntöjä ja sitoutumista niihin. Hän sisäistää yhteiskunnan hyviä tapoja ja ymmärtää niiden merkityksen osana jokapäiväistä elämää. On myös tärkeää, että lapsi kokee elinympäristönsä turvalliseksi ja kiinnostavaksi tutkimus- ja leikkipaikaksi. Esiopetuksen tavoitteiden mukaan lasta ohjataan liikkumaan turvallisesti lähiympäristössä. Lapsen kokemusmaailmaa rikastutetaan ja häntä autetaan kiinnostumaan uusista asioista. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010.)

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2010) todetaan, että esiopetuksen tulee edistää kannustavaa vuorovaikutusta, yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Erityistä huomiota tulee kiinnittää lapsen mahdollisuuksiin vaikuttaa omaan ja yhteiseen työskentelyyn sekä toimintaympäristöön. Oppimisen tulee perustua aiempaan tietoon ja oppimiskokemuksiin. Oppiminen tapahtuu opittavan aineksen, aikaisemman tiedon sekä ajattelun vuorovaikutuksessa. Lapset oppivat yhdessä toisten kanssa ja toisiltaan antaen virikkeitä toistensa ajattelun ja mielikuvituksen kehittymiseen. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010.)

1.1 Liikennekasvatus osana varhaiskasvatusta

Liikennekasvatuksen määritelmää ei kirjoitetusta lähdeaineistosta löydy. Olemme ajatelleet liikennekasvatuksen olevan varhaiskasvatuksen tavoitteellista toimintaa, jolla pyritään luomaan pohja oikeanlaiselle liikenneajattelulle ja –käyttäytymiselle. Liikenneturvan mukaan esikoululaisten liikennekasvatuksen keskeisimmät sisällöt ovat turvalliset reitit tulevilla koulumatkalla ja lähiympäristössä, liikenteen ja leikkipaikkojen erot, turvallinen tienylitys ja jalankulun keskeiset säännöt sekä pyöräily turvallisilla alueilla (Liikenneturva 2011). Liikennekasvatus antaa lapselle valmiuksia liikkua itsenäisesti ja mahdollisimman turvallisesti. Liikennekasvatus on myös yksi monista keinoista auttaa lasta kasvaamaan vastuulliseksi yhteiskunnan jäseneksi.

Liikennekasvatus tutustuttaa lapsen liikenteen pelisääntöihin ja pyrkii vaikuttamaan asenteisiin myönteisesti niin, että lapsi ymmärtää oman toimintansa vaikutuksen, ei pelkästään omaan, vaan myös toisten tiellä liikkujien turvallisuuteen. Liikennekasvatuksen tavoite on myös herätellä lapsi pohtimaan syy-seuraussuhteita ja ymmärtämään eettisesti oikeat valinnat liikenteessä; helpoimmalta näyttävä ratkaisu ei aina ole turvallisin tai hyväksytty ratkaisu. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa yksi tavoite on lapsen arkipäivän selviytymisen tukeminen. Pian koulutietä kulkeva lapsi harjoittelee itsenäistä liikkumista tienkäyttäjänä muiden joukossa, ja tästä selviytymiseen hän tarvitsee myös liikennekasvatusta.

Liikennekasvatuksen ei kokemuksemme mukaan tarvitse olla oma erillinen sisältö esiopetuksessa, vaan se voi olla myös osa päiväkodin arkea ja toimintaa läpi esikouluvuoden. Oma oppaamme liikennekasvatuksen toteuttamiseksi rakentuu vuodenaikojen mukaan eteneviin oppituokioihin, jotka ovat toteutettavissa sellaisenaan, mutta myös muunneltavissa lapsiryhmän ja tilanteiden mukaan.

1.2 Liikennekasvatus osana ympäristökasvatusta

Liikennekasvatus on mitä suurimmassa määrin myös ympäristökasvatusta. Ympäristökasvatuksen laaja-alaisena tavoitteena on kokonaisvaltaiseen ympä-

ristöystävälliseen elämäntapaan kasvamisesta. Nykyinen ympäristökasvatus sisältää perinteisen luonnontiedon lisäksi kaupunkikokemukset, kaupunkiympäristöön liittyvän tiedon ja elämäntapaan liittyvät pohdinnat. Ympäristökasvatus on oppimista ympäristössä, oppimista ympäristöstä sekä toimimista ympäristön puolesta. (Raittila, R. 2011, 208-211.)

Oikeassa liikenneympäristössä liikuttaessa, sekä näiden oikeaan liikenteeseen suuntautuvien retkien jälkeen on tärkeää varata riittävästi aikaa keskusteluille. Keskustelut ja kokemusten jakaminen ovat tärkeä osa oppimista, sillä yksittäisen lapsen kokemukset ympäristöstä syntyvät yksilöllisestä tulkinnasta ja ovat ainutkertaisia ja lapselle itselleen tosia. Kokemusten jakaminen muiden lasten ja kasvattajan kanssa rikastuttaa kaikkien ympäristösuhdetta. (Raittila, R. 2011, 213.)

Liikennekasvatuksen näkökulmasta katsottuna tärkeä havaintomotorinen taito, joka opetuksessa tulisi huomioida, on omien taitojen arviointi suhteessa liikennetapahtumiin. Lähestyvän ajoneuvon etäisyys ja nopeus suhteessa siihen, missä/miten/milloin tie tulisi ylittää, on lasten kanssa konkreettisesti pyrittävä havainnoimaan. Todellisissa liikennetilanteissa aikuisen kanssa harjoittelu näyttäisi tutkimusten perusteella tuottavan positiivisimmat tulokset turvallisen liikennekäyttäytymisen kehittämisessä (Nurmi ym 2010, 77). Tästä syystä on liikennekasvattajan vietävä lapset tutustumaan heidän lähiympäristöönsä ja sen liikenteeseen. Tien ylityksiä oikeassa risteyksessä harjoiteltaessa on lasten kanssa kiinnitettävä huomiota etäisyyksiin ja autojen nopeuksiin, ei pelkästään oikeaoppiseen tien ylitykseen. Nurmen (2010, 77) mukaan havaintomotoriikan heikkous esikouluikäisillä selittää myös sen, miksi myös ylivarovaiset lapset tekevät usein vääriä ja onnettomuuksiin johtavia päätöksiä liikenteessä. Liikennetaitojen harjoittelu oikeassa ympäristössä ja liikennetilanteissa auttaa lasta selviytymään puutteellisesta havaintomotorisesta taidostaan huolimatta.

2 Tieliikennelaki ja lapsi

Lapset ovat tiellä liikkueissaan jalankulkijoita, pyöräilijöitä tai moottoriajoneuvon matkustajia. Heidän toimintansa liikenteessä tulisi noudattaa siitä säädettyä lakia. Tieliikennelaki ja asetus ajoneuvojen käytöstä tiellä määrää miten lasten tulisi tiellä liikkua. Lasten erityisasema on huomiotu laissa niin, että heidän puutteelliset taitonsa ja kykynsä tulisi muiden tiellä liikkujien huomioida (Tieliikennelaki 1:30§). Lapset ovat tienkäyttäjiä siinä missä kuka tahansa muukin tiellä liikkuja. Tieliikennelaissa tarkoitetaan tienkäyttäjällä jokaista, joka on tiellä taikka sillä olevassa ajoneuvossa tai raitiovainussa (Tieliikennelaki 1: 2§). Tienkäyttäjän, siis lapsenkin, on noudatettava liikennesääntöjä sekä muutenkin olosuhteiden edellyttämää huolellisuutta ja varovaisuutta vaaran ja vahingon välttämiseksi. Tienkäyttäjänä lapsikaan ei saa tarpeettomasti estää tai häiritä liikennettä (Tieliikennelaki 1: 3§).

3 Liikennekasvatus, lapsen osallisuus ja lapsilähtöisyys

Liikennekasvatusta toteutettaessa on ensiarvoisen tärkeää, ettei lapsi ole vain toiminnan kohde, vaan itse aktiivisesti osallistuu siihen. Lapselle tulee suoda mahdollisuus vaikuttaa toimintaan, ja hänen näkemyksensä on koettava tärkeäksi. Suunnitteluun ja ideointiin osallistuminen, muiden kanssa kokemusten jakaminen ja toiminnan toteutukseen osallistuminen kehittävät lapsen kykyä ajatella, käsitys itsestä selkiytyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat taidot kehittyvät. (Turja, L. 2011,52.)

3.1 Lapsen osallisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005) mukaan varhaiskasvatuksessa käytettävien työtapojen ja sisältöjen tulisi rakentua lasten näkökulmasta käsin tarkoituksenmukaisiksi ja sopivan haasteellisiksi. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2010) lapsen osallisuus turvataan kannustavana vuorovaikutuksena, yhteistyöllä ja yhteisellä vastuunotolla ja erityistä huomiota tulisi kiinnittää lapsen mahdollisuuksiin vaikuttaa omaan ja yhteiseen työskentelyyn.

Varhaiskasvatuksen käsikirjassa (Turja, L. 2011,47) sanotaan osallisuuden perustuvan vapaaehtoisuuteen ja aitoon dialogiseen, tasavertaiseen suhteeseen ihmisten kesken. Kasvattajan tulee myös tiedostaa, että lasten näkemysten kuuleminen ja aloitteellisuuden mahdollistaminen auttaa aikuisia näkemään lapset osaavina sekä toimijoina sekä antaa kasvattajien omalle työskentelylle peilin. (Turja, L. 2011, 52.) Yhdessä lapsen kanssa toteutettu toiminnan tallentaminen auttaa lasta hahmottamaan omaa edistymistään ajan kuluessa (Heikka,J. ym. 2011, 62).

3.2 Mitä on lapsilähtöisyys?

Lapsilähtöisen kasvatusprosessin tavoitteet, sisältö ja menetelmät tulee lähteä lapsesta. Lapsi tulee huomioida kokonaisvaltaisesti sosiokulttuurisessa kontekstissaan. Kasvattajan tulee havainnoida, kuunnella ja tutustua lapsen elämään kokonaisuudessaan. (Brotherus, Hytönen & Krokfors 2002, 51.) Lapsilähtöisyys pedagogiikan tarkastelukulmasta tarkoittaa lapsen omasta kulttuurista, kokeemuksesta ja toiminnasta lähtevää oppimis- ja opettamisprosessia. Oppimisprosessia ohjaavat lapsen oma aktiivisuus, toiminnallisuus, elämyksellisyys ja leikki. (Brotherus ym. 2002, 52.) Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmasakin (2005) kehoitetaan lisäämään lapsen osallisuutta ja roolia toiminnan suunnittelussa ja arjessa ottamalla heidät mukaan suunnitteluun ja ideointiin, niin paljon kuin heidän kehitysvaiheensa ja aktiivisuutensa tämän mahdollistaa.

4 Esikouluikäinen lapsi

4.1 Esikoululaisen kasvu ja kehitys

Liikennekasvatusta suunniteltaessa tulee ottaa huomioon kohderyhmän kehitystasaste sekä valmiudet oppia asioita. Esikoululainen on siirtynyt tai siirtymässä varhaislapsuudesta keskilapsuuteen. Kehitystä tapahtuu kaikilla tasoilla systemaattisesti niin, että biologisessa, kognitiivisessa ja sosiaalisessa kehityksessä

tapahtuvat muutokset vaikuttavat toisiinsa mahdollistaen kehityksen kokonaisvaltaisesti. (Nurmi ym. 2010, 121.)

Lasten itsenäinen liikkuminen lähiympäristössä lisääntyy nopeasti keskilapsuudessa. Kavereiden kanssa leikkiminen, harrastukset ja koulumatkat edellyttävät liikkumista jalkaisin tai pyörällä. Esikouluikäisistä tehdyt tutkimukset sekä onnettomuustilastot osoittavat vielä selviä puutteita lasten havaintokyvyssä ja omien taitojen arvioinnissa aina 11-12 vuoden ikään asti. Havaintokyvyn ja itsearviointin puutteet liittyvät olennaisesti lasten liikenneturvallisuuteen. Lapsilla, jotka yliarvioivat omat kykynsä ja taitonsa, näyttäisi olevan muita suurempi riski joutua liikenneonnettomuuksiin. Taitonsa yliarvioivilla lapsilla näyttäisi olevan myös onnettomuusalttiutta lisääviä temperamenttipiirteitä, kuten aktiivisuus ja impulsiivisuus. (Nurmi ym. 2010, 76.)

Keskilapsuudessa lapsen lihashallinta paranee ja liikkeet muuttuvat sujuvammiksi niiden automatisoitumisen myötä. Tasapainotaidot parantuvat ja liikkeiden yhteensovittaminen kehittyy mahdollistaen yhä taidokkaammat suoritukset ja vauhdikkaammat liikuntaleikit. Motoristen toimintojen toistaminen leikin yhteydessä vahvistaa kehittyvän taidon pohjana olevien hermoyhteyksien toimintaa. (Nurmi ym. 2010, 75.)

4.2 Lapsi oppijana

Lapsi on oppijana luontaisesti aktiivinen ja aloitteellinen. Hän oppii kysymällä, vertaamalla, kuuntelemalla, havainnoimalla, pohtimalla ja tutkimalla (Brotherus ym. 2002, 73). Koivunen kertoo Hyvä päivähoito –kirjassaan, että lapsi oppii tavallisesti mallista, hän ottaa esimerkkiä vanhemmistaan, päiväkodin työntekijöistä tai muista lapsista. Myös motivaatiolla on suuri merkitys oppimisen kannalta. Motivaatio voi heikentyä emotionaalisesti kuormittavien tekijöiden vuoksi, jotka esimerkiksi liittyä lapsen perhe-elämään. Toimittaja Mervi Juusolan kirjassa Vahvaksi rakastetut lapset (2010) sanotaan, että ilo vahvistaa oppimiskykyä. Juusolan (2010) mukaan myönteisten kokemusten ja tunnetilojen kautta lapsen oppiminen on pysyvämpää ja motivoi lasta oppimaan lisää. Yksi syy motivaation heikentymiseen voi myös olla itse varhaiskasvattaja vaatiessaan lapselta liikaa

tai opettaessaan asiaa, joka ei kiinnosta lasta ollenkaan (Koivunen 2009, 42-43). Oppiminen leikinomaisesti luo lapselle myönteistä asennoitumista kaikkea oppimista ja tiedon hankkimista kohtaan (Jarasto & Sinervo 2000, 209).

Lasten oppimismotivaatiota tukee ja oppimista edesauttaa, jos he saavat aktiivisesti tutkia ympäristöään ja oppivat arkipäivän tilanteiden kautta. Tällä tavoin he voivat itse rakentaa omaa ymmärrystään maailmasta ja sen ilmiöistä. Autenttisisissa tilanteissa oppiminen, kuten oikeassa liikennetilanteessa, auttaa lasta näkemään erilaisia mahdollisuuksia, kohtaamaan uusia tilanteita sekä luottamaan itseensä. (Kronqvist, E-L. 2011, 19.) Lapsi ei ainoastaan opi vain aikuisten järjestämissä opetustuokioissa, vaan kaikessa toiminnassa ollessaan vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Omakohtaiset kokemukset ja elämykset oppimisympäristössä auttavat lasta oppimaan. Kasvattajan tulee luoda lapsen oppimista tukeva oppimisympäristö, jossa huomioidaan oppimista vahvistavat sekä heikentävät tekijät. (Koivunen 2009, 42.)

Lasta tulee rohkaista ajattelemaan ja havaitsemaan asioita, ja se mahdollistuu jos lapsi voi käyttää hyväkseen omia käsityksiään ja mielikuviaan (Ojala 1993, 237). Lapsen toimintaan sitoutuneisuus kasvaa, jos lapsi ja opettaja tekevät, tutkivat, etsivät ja eläytyvät yhdessä, sekä silloin kun lapsi saa lähestyä opittavia asioita satujen, tarinoiden, mielikuvituksen ja fantasiamaailman kautta (Brotherus ym. 2002, 77.)

5 Sosiaalipedagogiikka ja innostaminen

Olemme opinnäytetyömme yhteydessä pohtineet asiaa sosiaalipedagogiikan näkökulmasta sekä innostamisen teeman pohjalta. Leena Kurjen teoksessa Sosiokulttuurinen innostaminen (Kurki 2000, 19) määritellään innostamisen käsitteen ydinajatus seuraavasti:

Innostaminen on tapa elähdyttää ihmisten hermistymisen ja itsetietoisuuden prosessia. Se herättää ihmisten tietoisuutta, organisoii toimintaa ja saa ihmiset liikkeelle. Innostaminen suuntautuu sosiaalisen kommunikaation edistämiseen, ihmisten välisen vuorovaikutuksen lisäämiseen ja subjekti-subjekti –suhteen

kehittämiseen. Sen avulla pyritään luomaan sosiaalisen transformaation mahdollistavia tilanteita eli pyritään parantamaan ihmisten elämän laatua.

Kasvatuksena innostaminen juurtuu aktiiviseen ja osallistavaan pedagogiikkaan sekä siitä nousevaan metodologiaan (Kurki 2000, 25).

Sosiaalipedagoginen ajattelutapa on kokonaisvaltainen, ja siihen on sitouduttava kokonaisvaltaisesti. Sosiaalipedagogiikka varhaiskasvatuksessa tarkoittaa kaikkien sellaisten menetelmien käyttöä, jotka noudattavat sosiaalipedagogiikan perusajatusta: menetelmät jotka tukevat lasten osallistumista, omia valintoja, arvokkuutta, sosiaalisuutta ja yhteistyötä vanhempien kanssa. (Karila, Kinon & Virtanen 2001, 133.) Lapsi oppii sosialisatiota; valmistautumista elämään, yhdessä toisten lasten kanssa. Sosiaalipedagogiikka huomioi yksittäisen lapsen ja yhteisön välisen suhteen ja auttaa näin käytännön kasvatustyössä lasta kasvamaan täydeksi persoonaksi, ainutkertaiseksi, korvaamattomaksi, autonomiseksi ja valintoihin kykeneväksi. (Karila ym. 2001, 133-134.) Toimiessaan toisten kanssa lapsi oppii paljon muutakin kuin tietoja ja taitoja. Osallistumisen kautta lapselle muodostuu käsitys itsestään toimijana, jolla on oikeuksia ja velvollisuuksia. Hänen ajatuksiaan, tunteitaan, mielipiteitään, tietojaan ja taitojaan muut joko arvostavat tai eivät. Lapset oppivat toiminaan sitoumusten ja eri tilanteiden vaatimusten mukaan. He oppivat tekemään aloitteita, vastustamaan, ottamaan ja antamaan apua. (Lipponen, L. 2011, 38.)

6 Varhaiskasvatuksen menetelmiä

Liikennekasvatuksessa, kuten varhaiskasvatuksessa muutoinkin, voidaan käyttää erilaisia luovia menetelmiä. Teoriaopetuksen sijaan oppaassamme käytetään taiteen ja draaman keinoja, liikuntaa, pelejä ja leikkejä oppimisen tukena. Tavoitteena on tukea lasten mahdollisimman laajaa ja kokonaisvaltaista oppimista. Lapset saavat soveltaa aiemmin oppimiaan tietoja uudelleenlaisessa ympäristössä. Monipuoliset menetelmät tukevat myös erilaisia oppijoita.

Liikennekasvatuksen opettamista voidaan ajatella myös projektityöskentelyn didaktiikan kautta. Menetelmässä pyritään hyödyntämään lasten omaa koke-

musmaailmaa ja rakentamaan mielekkyyttä oppimiseen heidän lähtökohdistaan käsin. Projektin aikana etsitään ongelmia sekä niiden ratkaisuja pienryhmätöinnässä ja ollaan vuorovaikutuksessa oikeiden ilmiöiden ja esineiden kanssa, jolloin lapset saavat mahdollisuuden perehtyä syvällisemmin ympäröivän todellisuuden ilmiöihin. Keskustelujen aikana käytetään paljon avoimia kysymyksiä, jolloin lapsen omat ideat ja ajatukset tuodaan esille. Samalla lapsia kannustetaan omaan ajatteluun ja dialogisuuteen. (Hakkarainen 2002, 183-185.)

Seuraavaksi kuvaamme erilaisia menetelmiä, jotka soveltuvat liikennekasvatukseen. Ei ole tarkoitus, että liikennekasvatus eriytetään päiväkodin tavallisesta viikko-ohjelmasta erilliseksi osaksi, vaan teemaa voi kuljettaa päiväkodin arjessa jatkuvasti ja hyödyntää erilaisia tapoja uuden oppimiseen.

6.1 Tuokioissa oppiminen

Oppituokioiden tavoitteena on toiminta, jonka avulla lapsen on mahdollista tarkastella opittavaa asiasisältöä entistä vaativammalta tasolta. Oppituokioiden sisällössä on tavallisesti lapselle läheistä ja osittain jo tuttua asiaa. Lapsen omakohtaisista kokemuksista edetään asteittain yleisempiin, vieraampiin ja vaikeampiin asiasisältöihin (Brotherus ym. 2002, 208.)

Aution ja Kasken (2005) mukaan oppimistavat voidaan jaotella kolmeen ryhmään, auditiiviseen, visuaaliseen ja kinesteettiseen. Auditiivinen oppija oppii parhaiten kuunnellen, havaitsemalla puheesta tärkeimmät painotukset ja jäsentämään kuulemaansa sekä tarkastelemalla sitä kriittisesti. Visuaalinen oppija oppii näköhavaintojen avulla jäljittelemällä ja kuvien ja taulukoiden avulla. Konstruktiivisen oppimiskäsityksen mukaan oppiminen perustuu omakohtaiseen ymmärrykseen, opittavan asian kehittelyyn ja muokkaamiseen yksilön lähtökohdista käsin. Kinesteettisessä oppimistavassa liikunnallisuus on avainasemassa.

Oppaamme tuokioissa olemme pyrkineet noudattamaan oppimisprosessia, didaktisia askelia. Didaktiset askeleet ovat asiaan johdattelu, asian tarkastelu, uuden aineksen kanssa työskentely, harjoittelu ja soveltaminen sekä opitun arvioiminen ja toiminnan päättäminen (Brotherus ym. 2002, 209-210).

6.2 Leikki

Aikuiset ja lapset määrittelevät leikkiä ja sen merkitystä eri tavoin. Aikuiset ajattelevat leikkiä oppimisen välineenä, mutta lapselle tämä merkitsee yhdessä tekemistä, eikä lapsi ajattele sitä tavoitteellisena tai opettavana toimintana. (Hakkarainen 2002, 111.)

Rieber (1998) kokee leikin tarkoittavan lapsen silmin huvia, hauskanpitoa ja myös oppimisympäristöä, jossa voi oppia erilaisia taitoja. Rieberin (1998) mukaan leikkiä voidaan käyttää myös oppimismenetelmänä, jolloin käytetään termiä *vakava leikki*. (Helenius & Korhonen 2008, 109.) Helenius ja Korhonen (2008) näkevät selvän eron vapaan ja vakavan leikin välillä. Vapaassa leikissä leikkiprosessilla on suurempi merkitys, kun taas vakavassa leikissä korostuvat aikuisten asettamat oppimis- ja kehitystavoitteet.

Hakkaraisen (2002) mukaan esiopetuksessa voidaan nähdä kolme erilaista tapaa käyttää leikkiä. Yksi näistä on lapsen itsenäinen juonellinen roolileikki, johon aikuiset vaikuttavat vain epäsuorasti valvomalla leikkitilannetta ja olemalla läsnä. Toisena vaihtoehtona on tuoda leikkiin erilaisia teemoja tietojen, taitojen ja ominaisuuksien kehittämiseksi, jolloin leikkiä rikastutetaan aikuislähtöisesti. Kolmas tapa on käyttää leikkiä didaktisin perustein, jolloin käytetään hyväksi leikin motivoivia ominaisuuksia, jotta lapsi oppisi. (Hakkarainen 2002, 14.)

Lapselle voidaan opettaa esimerkiksi ongelmanratkaisua leikkimaailman avulla. Leikkimaailmaan valitaan lapsen kehityksen kannalta keskeinen ja ajankohtainen teema, jota tarkastellaan eri näkökulmista. Teema voi käsitellä ongelmallista tilannetta, pelkoja tai ryhmän dynamiikkaan vaikuttavia tekijöitä. Työskentelytapaan voidaan lisätä erilaisia elementtejä, kuten musiikkia, kirjallisuutta, rooli-hahmojen käyttöä ja dramatisointia. Leikkimaailman kautta lapsen oppiminen tapahtuu ongelmanratkaisun avulla, jota kutsutaan myös narratiiviseksi ongelmanratkaisuksi. Oppimistavassa yhdistyvät tarinan ja leikin mielekkyys ja ongelmanratkaisu. Leikkimaailmassa toteutettu ongelmanratkaisu ei enää ole täysin kuvitteellista toimintaa, mutta ei myöskään täysin realistista, vaan ne kulkevat rinnakkain lapsen toiminnassa. (Hakkarainen 2002, 72-73.)

6.3 Taiteellinen ilmaisu

Lapsi suhtautuu ja tutkii maailmaa aistien ja toimintojen kautta. Hän tekee toiminnallisia ratkaisuja aistihavaintojensa pohjalta. Lapselle ympäristö on uusi ja ihmeellinen, kun taas aikuinen etsii tätä rikkautta taiteesta. Kasvattajan tulisi katsoa ympäristöä lapsen tavoin aistit avoimina ja ihmetellen. Taiteellisen toiminnan yksi keskeinen tehtävä on auttaa lasta ilmaisemaan omaa sisäistä maailmaansa ja jakaa kokemuksia toisten kanssa. Kun lapsi saa vapaasti ilmaista itseään taiteen keinoin ja aikuinen ottaa nämä ilmaisut vastaan, syntyy lapsen määrittämää vuorovaikutusta. (Pääjoki, T. 2011, 109-113.)

6.4 Musiikki

Musiikilla on tutkittuja laaja-alaisia vaikutuksia monella eri kehityksen osa-alueella. Musiikki rentouttaa, saa aikaan mielihyvän tunnetta ja sen avulla voidaan käsitellä tunteita ja ajatuksia. Sen avulla voidaan luoda musiikillisia elämyksiä ja onnistumisen ja oppimisen kokemuksia. Laulaminen tukee puheen ja kielen kehitystä, soittamisen avulla karkea- ja hienomotoriikka kehittyvät. Musiikin avulla kulttuuritietoisuus lisääntyy. Musiikki tukee itseilmaisua ja sen kehittymistä. (Ruokonen 2009.) Musiikin monimuotoiset käyttötarkoitukset tarjoavat lukemattomia mahdollisuuksia hyödyntää sitä opetustilanteissa. Opittava asia voidaan naamioda laulun sanoihin, jotta asiaan voi palata laulamalla kyseistä laulua, jos neuvot pääsevät unohtumaan. Lauluihin voidaan yhdistää jo valmiita tai itse kehiteltyjä laululeikkejä ja liittää tähän myös draaman elementtejä näytelyn ja roolileikkien muodossa. Musiikki toimii hyvin myös erilaista yksilöllistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevien lasten ryhmissä. Edellä mainituissa ja integroiduissa ryhmissä musiikki voi olla yhdistävä toimintamuoto, johon jokainen lapsi voi yksilöllisellä tavallaan osallistua. (Ruokonen, I. 2011, 134.)

6.5 Liikunta

Liikunnalla todetaan olevan suuri merkitys oppimisen kannalta. Liikunnan ohella lapsi oppii motoristen perusliikkeiden lisäksi arkielämässä tarvittavia tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Lapsi voi oppia myös käsittelemään negatiivisia asioita ja näin hänen ongelmaratkaisutaitonsa ja päättelykykynsä kehittyvät. Liikunnan

tiedollisiksi tavoitteiksi voidaan lisäksi ajatella normien ja sääntöjen oppiminen sekä avaruudellisen hahmottamisen kehittyminen. Leikin yhteydessä koetaan yhdessä tekemisen riemua ja saadaan uusia elämyksiä. (Autio & Kaski 2005, 42-43 & 55-56).

Liikunnalla on suuri merkitys kinesteettiselle oppijalle, joka oppii parhaiten itse kokeilemalla ja toimimalla. Tuntoaisti on hallitsevassa roolissa, ja useinkaan kinesteettinen oppija ei pysty keskittymään teoriapainotteiseen opetukseen vaan menee suoraan työskentelemään annetun tehtävän pariin. Hän oppii koko kehollaan käyttämällä käsiään ja jalkojaan ja tunneaistimusten kautta. (Autio & Kaski 2005, 58-59.)

6.6 Satujen käyttö

Satujen kautta tarjotaan lapselle mahdollisuus siirtyä ajatuksissaan toisenlaiseen maailmaan. Satujen kertomisella ja lukemisella on innostava ja elävöittävä vaikutus lapsen elämässä ja sadut tarjoavat myös arvokkaita yhdessäolon hetkiä lukijan ja sadun kuuntelijan välillä. (Jantunen 2007). Jantunen (2007) kertoo kirjassaan satujen monimuotoisista käyttötarkoituksista. Kirjassa on käytetty esimerkkeinä Zacharias Topeliuksen satuja, joissa opetus on moraalinen tai eettinen, kuten hyvyys, oikean ja väärän erottaminen ja nöyryys.

Sadut voivat vaikuttaa lasten leikkeihin ja heidän ajatteluunsa positiivisella tavalla. Satujen lukemisen jälkeen lapselle tulee antaa aikaa ajatella satua ja sen merkitystä omassa tahdissaan ja löytää vastaukset kysymyksiinsä. Sadun avaamaa teemaa voidaan myös jatkaa kuvittamalla mielikuvitusmaisema tai käyttämällä draaman keinoja, jolloin lapsi pääsee syventämään ja laajentamaan sadusta saamaansa kokemusta. (Jantunen 2007.)

6.7 Draamallinen ilmaisu

Draamakasvatuksella tarkoitetaan erilaisia teatterin ja draaman toimintamuotoja. Työskentely menetelmien avulla on leikinomaisempaa ja antaa valmiuksia uusien asioiden oppimiseen. Todellisen maailman ja kuvitelman avulla lapsi voi tutustua ympäröivään todellisuuteen uudella tavalla ja roolivaihdosten myötä

saada uusia näkökulmia ja löytää uusia mahdollisuuksia. Leikkimielinen lähestymistapa helpottaa vaikeasti ymmärrettävän asian käsittelyä, ja sen avulla voidaan puuttua monenlaisiin epäkohtiin, kuten ryhmässä tapahtuvaan kiusaamiseen. (Toivanen, T. 2009, 30-32.)

Nukketeatterin avulla voidaan innostaa lapsia leikkiin ja saada heidän luovuuksensa heräämään. Nukketeatteria voidaan järjestää erilaisten tarinoiden pohjalta ja myös vähäisillä rekvisiitoilla. Nukketeatteria seurattaessaan lapsi mielletään kokijaksi, joka vastaanottaa elämyksiä, tietoa ja tunteita monien aistiensa kautta. Lapsi voi myös samaistua nukan osaan, jolloin mielikuvituksen ansiosta päästään kokemaan seikkailuja ja myös oppimaan uutta. (Barić, M. 2009, 36-37.)

7 Opinnäytetyöprosessi

7.1 Tavoitteet ja kehittämistehtävät

Projektimme suunnittelu alkoi keväällä 2010. Pohdimme liikennekasvatuksen nykytilaa päivähoidossa ja totesimme, että opetus painottuu pääosin esikoulukirjan tehtäviin sekä retkien yhteydessä toteutettuun liikennesääntöjen opeteluun. Saimme idean yhdistää kirjoittajien aiemmat työkokemukset ja luoda uuden tavan oppia ja opettaa liikennekasvatusta varhaiskasvatuksessa.

Otimme yhteyttä Taipalsaaren Metsäpolun päiväkotiin, jossa työelämäohjaajamme Kirsi Rehunen totesi myös kehittämistarpeen. Keräsimme tietoa mm. Liikenneturvan www-sivuilta, lapsen kasvua ja kehitystä koskevista kirjalähteistä sekä luovien menetelmien mahdollisuuksista.

Opinnäytetyömme tavoite oli tuottaa kattava opas varhaiskasvattajille liikennekasvatuksen toteuttamista varten. Oppaan sisältö on jaettu vuodenaikojen mukaan toteutettavaksi kokonaisuudeksi, tuokioiden aiheet etenevät liikennesääntöjen perusteista kohti haastavampia harjoituksia. Jokaisen tuokion saatteeksi on liitetty johdattelu opittavaan asiaan, sitä koskeva lakiteksti sekä malli järjestettävästä tuokiosta, jonka avulla aihepiiriä voidaan käsitellä lapsiryhmän kans-

sa. Koimme tärkeäksi, että opas olisi mahdollisimman käyttäjäystävällinen ja että kaikki opetukseen tarvittava tieto löytyisi samasta lähteestä. Ydinajatuksenamme oli myös innostaa varhaiskasvattajia työskentelemään innovatiivisesti ja toteuttamaan myös liikennekasvatusta päivähoidossa tavallisen arjen keskeillä. Oppaan tuokiosuunnitelmat ovat siis vain esimerkkejä, joita kasvattajat voivat muokata ja jalostaa lapsiryhmän tai ympäristön tarpeita vastaaviksi. Näin toteutetaan myös lapsilähtöistä toimintaa heidän omista lähtökohdistaan. Tavoitteena oli koota opinnäytetyöraporttiin tietoa lapsen kasvusta ja kehityksestä, tieliikennelaista ja lapsen vastuusta, sosiaalipedagogisesta lähestymistavasta sekä erilaisia luovia ja toiminnallisista menetelmissä, joiden käyttö mahdollistaa lapselle monipuolisia ja uudenlaisia kokemuksia oppimisesta sekä ympäristöstä.

Liikennekasvatuksen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa on vähäistä. Ohjeita ja vinkkejä on toki saatavilla mm. internetistä, mutta niiden hajanaisen sijoittumisen vuoksi tieto ei välttämättä ole helposti saatavilla. Opinnäytetyömme tarkoituksena on tarjota varhaiskasvattajille toteutusehdotuksia ja opetuksessa tarvittavaa tietoa yhdessä kokonaisuudessa. Opinnäytetyön kehittämistehtävänä on saada vastaukset seuraaviin kysymyksiin:

1. Miten toteuttaa liikennekasvatusta esikoulussa?
2. Mitä on huomioitava toteutettaessa liikennekasvatusta päiväkodissa?

7.2 Menetelmät

Vilka ja Airaksinen (2003,9) määrittelevät kirjassaan toiminnallisen opinnäytetyön perusajatukselta seuraavasti: *Toiminnallinen opinnäytetyö tavoittelee ammatillisessa kentässä käytännön toiminnan ohjeistamista, opastamista, toiminnan järjestämisestä tai järjeistämistä.*

Erilaiset oppaat, ohjeet ja ohjeistukset sekä järjestetyt tapahtumat ovat esimerkkejä tyypillisistä toiminnallisista opinnäytetöistä. Yhdistävänä tekijänä on vahva työelämälähtöisyys ja asiakasryhmää palvelevan dokumentoinnin yhdistelmä. Toiminnallisen opinnäytetyön piirteitä ovat em. lisäksi käytännönläheisyys.

syys, tutkimuksellisella asenteella toteutettu ja alan tietoja ja taitoja osoittava teos. (Vilkkä & Airaksinen 2003.)

Opinnäytetyömme perustuu kvalitatiiviseen tutkimukseen; tiedonhankinnan strategianamme on toimintatutkimus, jolla pyrimme lisäämään työskentelyyn uusia näkökulmia. Aineiston hankinnan metodina käytimme osallistuvaa havainnointia. Alasuutari (2011) toteaa osallistuvan havainnoinnin olevan hyvin tavallista kvalitatiivisessa tutkimuksessa. Metodilla tarkoitetaan tutkijan osallistumista toimintaan sillä tavalla, ettei kohde häiriinny tutkijan läsnäolosta. Osallistuva havainnointi voi olla ryhmän tarkkailua tai vaikkapa kohderyhmän haastattelua. Tutkija kokoaa tietoa tutkimuskysymyksen pohjalta saadakseen totuudenmukaisen vastauksen. Kokenut tutkija pystyy tuottamaan luotettavaa materiaalia, sillä hänellä on mahdollisesti aiempaa tietämystä esimerkiksi kohderyhmän käyttäytymisestä, ja täten arvioimaan tuloksien todenmukaisuutta. Mikäli tutkija on luottamuksellisessa suhteessa kohderyhmänsä kanssa, vääristyneen tiedon mahdollisuus on matala. (Alasuutari 2011, 84, 104.) Toimiessamme vuoden kestäneen projektimme aikana Linnunlaulun ryhmän liikennekasvattajina havainnoimme lapsia jatkuvasti jättäen tilaa lasten omille ratkaisuille ja oivalluksille.

Perehdyimme myös kirjalliseen materiaaliin. Haastatteluja emme tehneet, mutta kyselimme mielipiteitä lapsilta, vanhemmilta sekä varhaiskasvattajalta Linnunlaulun esikouluryhmässä. Lasten ja varhaiskasvattajan kanssa mielipiteitä ja kokemuksia keräsimme keskustellen, vanhemmilta olemme kysyneet mielipiteitä kirjeitse liikennekasvatusprojektin alussa ja lopussa. Lisäksi saimme vanhemmilta suullista palautetta lastentarhanopettajan kautta.

Arviointia ja reflektointia suoritimme koko vuoden kestävä projektin ajan. Keräsimme palautetta lapsilta suullisesti tuokioiden päätteeksi, päiväkodin työntekijöiltä sekä lasten huoltajilta järjestämässämme vanhempainillassa sekä projektin päätteeksi lomakkeilla. Palaute oli positiivista ja kannustavaa, josta saimme lisää innostusta toimintaamme. Huomasimme, että olimme lasten keskuudessa odotettuja vieraita. Pidimme säännöllisesti meidän ohjaajien kesken palavereja, joissa keskustelimme tuokioiden onnistumisesta ja pohdimme uusia toimintamalleja jatkoa varten. Päiväkodin työntekijöiltä saimme myös rakenta-

vaa palautetta asioista, jotka voisi tehdä myös toisin ja mitä tulisi jatkossa huomioida. Itse opinnäytetyöhön olemme tyytyväisiä, sillä saimme koottua kattavan tietopaketin oleellisten asioiden kannalta.

7.3 Eettiset näkökohdat

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2010) todetaan:

Esiopetuksen tehtävänä on edistää lapsen kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen ohjaamalla häntä vastuulliseen toimintaan ja yhteisesti hyväksyttyjen sääntöjen noudattamiseen sekä toisten ihmisten arvostamiseen.

Myös liikennekasvatuksessa, esiopetuksen sisältönä, lapsi oppii pohdintaa oikeasta ja väärästä, ja hänen toimintansa vastuuntuntoisena yhteisön jäsenenä vahvistuu. Liikennesääntöjä oppiessaan lapsi harjoittelee yhteiselämän pelisääntöjä ja sitoutumista niihin. Sisäistäessään oikeanlaista asennoitumista liikenteeseen hän opettelee selviytymään arkipäivän tilanteissa.

Varhaiskasvatuksen käsikirjassa (Ruokonen, I. 2011,134) todetaan musiikkisatujen, laulujen sanoitusten, kuvallisten taideteosten, draamaseikkailujen ja liikuntaleikkien olevan myös osa eettistä kasvatusta; fantasia ja sääntöleikit kasvattavat lapsen oikeudenmukaisuuden tuntoa ja toisen huomioon ottamista. Säännöt, sopimukset ja niiden noudattaminen ovat sosiaalisen käyttäytymisen perusta. Sääntöjen olemassaolo, tietoisuus niistä ja niiden mukainen käyttäytyminen ovat päiväkotiryhmässä merkityksellisiä. Lapsi kasvaa eettiseksi ja moraalisesti ihmiseksi ympäristössä, jossa hänelle tarjotaan riittävästi tietoa ympäröivästä yhteiskunnasta ja opetetaan arvioimaan toimiaan myös eettiseltä ja moraaliselta kannalta. (Vienola, V. 2011, 177 – 178).

7.4 Luotettavuus

Havainnot ja kokemukset perustuvat projektin yhteistyötahoihin sekä omiin havaintoihimme ja kokemuksiimme liikennekasvattajina. Teoriatietoa liikennekasvatuksesta varhaiskasvatuksessa löytyi hyvin niukasti. Projektimme kohderyhmänä oli vain yksi esikouluryhmä, joten tulokset oppimisesta voisivat olla erilaisia lapsiryhmästä riippuen, mikäli ryhmä koostuisi hyvinkin eri kehitystasolla

olevista lapsista. Myös ohjaajan omalla innostuneisuudella on suuri merkitys oppimisen kannalta, ja se välittyy ohjattavaan ryhmään. Ilman aitoa kiinnostusta opittavaa asiaa kohtaan oppiminen on vaarassa jäädä pintapuoliseksi. Ulkopuolinen vetäjä pystyy tarkastelemaan tuotosta kriittisemmin kuin itse oppaan tekijät, minkä vuoksi olemme luetuttaneet opasta varhaiskasvatuksen ammattilaisilla ja opiskelijoilla. Olemme käyttäneet monipuolisesti erilaisia varhaiskasvatusta ja lapsen kasvua ja kehitystä käsitelleitä kirjoja. Teokset ovat pääosin uusia ja tarkastelevat lasta, lapsen kehitystä ja oppimista monipuolisesti.

8 Johtopäätökset

Tässä luvussa kerrotaan käytännön esimerkkejä ja kokemuksiamme liikennekasvatuksen toteuttamisessa. Liikennekasvatuksessa tärkeitä ovat lapsen osallisuus ja lapsilähtöisyys, lapsen kasvun, kehityksen ja erilaisten oppimistapojen tuntemus. Sen toteutuksessa voidaan käyttää hyödyksi varhaiskasvatuksen monia menetelmiä, joita olemme soveltaneet projektissamme oppituokioiden aikana. Kokemuksemme mukaan lähdettäessä toteuttamaan liikennekasvatusta päiväkodissa kasvattajalla on oltava kokonaisvaltainen käsitys siitä, mihin ja miten hän lapsia ohjaa. Ei riitä, että tuntee liikennesäännöt, vaan kasvattajan tulee ottaa huomioon hoidon, kasvatuksen ja opetuksen muodostama kokonaisuus. Kasvattajan on tiedostettava lapsen kasvun ja oppimisen mahdollisuudet. Yhtä tärkeää on tuntea teoriapohjan lisäksi myös lapset. Tutustuminen lapsiryhmään ja alkutietojen kartoitus on tehtävä ennen varsinaisen opetuksen alkua. Kasvattajan on hyvä aktiivisesti tiedostaa oma toimintansa liikennekasvatusta toteuttaessaan, sillä hän on jatkuvasti lasten havainnoinnin kohteena. Kasvattajan oman liikennekäyttäytymisen tulee tällöin olla esimerkillistä ja jopa hieman korostettua. Kasvattajalla tulee myös olla rohkeutta heittäytyä toimintaan mukaan, löytää ihmeteltävää jo tutuistakin asioista. Edellä mainittujen tietojen pohjalta ja rakentamaamme opasta apuna käyttäen kasvattaja tekee suunnitelman, kuinka hän juuri oman ryhmänsä kanssa liikennekasvatusta toteuttaa.

Liikennekasvatusta toteuttaessamme Linnunlaulun lasten kanssa pyrimme tietoisesti perustelemaan lapsille kaikki opeteltavat asiat niin, että lapset ymmär-

täisivät oikeanlaisen liikennekäyttäytymisen merkityksen. Liikennekasvatukseen ei saa olla vain opettajan valitsemien asioiden ulkoa opettelua ja muistamista, sillä silloin se jää lapselle merkityksettömäksi.

8.1 Liikennekasvatuksen perusteet

Liikennekasvatus päiväkodissa on perusteltavissa varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetuksen perusteiden pohjalta. Niiden sisällöllisten orientaatioiden integroituminen liikennekasvatukseen on parhaimmillaan tilannesidonnaista, soveltuu luontevasti ympäristöön liittyen lapsen konkreettisiin kokemuksiin ja tuntemuksiin. Havaintojemme mukaan liikennekasvatustilanteissa tarjoutuu runsaasti tilanteita asioiden vertaamiseen, päättelyyn ja laskemiseen - matemaattiseen orientaatioon. Liikenteeseen tutustuminen kokonaisuutena voidaan ajatella tutkimusmatkana, jonka aikana havainnoidaan, tutkitaan ja kokeillaan kaikkea liikenteeseen liittyvää. Tämä lukeutuu luonnontieteellisen orientaation toteutukseen. Historiallis-yhteiskunnallinen orientaatio toteutuu esimerkiksi pohdittaessa lasten kanssa liikennekulttuuria ennen ja nyt ja millä tavoin se eroaa siirryttäessä maalta kaupunkiin. Esteettinen orientaatio toteutuu liikenneympäristön ja kaiken siihen liittyvän havainnoinnin ja tekemisen kautta syntyvinä tunnekokemuksina. Liikenne on täynnä värejä, muotoja, ääniä, rumuutta ja kauneutta, harmoniaa ja kaaosta.

8.2 Liikennekasvatus on ympäristökasvatusta

Liikenne- ja ympäristökasvatuksen yhdistävänä tekijänä olemme nähneet ympäristön tutkimisen, siihen tutustumisen fyysisessä ympäristössä sekä erilaisten ilmiöiden havainnoinnin. Luonnossa ja liikenteessä tapahtuvia muutoksia voidaan tarkastella yhdessä lasten kanssa. Vuodenaikojen tuomat muutokset, esimerkiksi keliolosuhteet, vaikuttavat ympäristöön tuomalla lisää vaaroja ja huomioitavia asioita. Lasten kanssa työskenneltäessä on syytä demonstroida ilmiön vaikutusta käytännön tasolta turvallisissa olosuhteissa. Esimerkiksi voidaan tutkia liukkaan tien ominaisuuksia, miltä se tuntuu tai millä tavalla liukkaus vaikuttaa pulkan hallintaan, jos pitäisi tehdä äkkipysähdys. Harjoittelun myötä

lapselle annetaan mahdollisuus rakentaa laajempaa käsitystä ympäröivästä maailmasta ja oppia ymmärtämään syy-seuraus -suhteita.

Lasten ympäristössä oppimisen periaatteina ovat toiminnallisuus ja kokemuksellisuus. Liikennekasvatusta toteutettaessa on näin ollen perusteltua viedä lapset tutustumaan lähiympäristönsä liikenteeseen. Konkreettisten liikennetilanteiden havainnointi ja kokeminen tukevat lapsen oppimista. Suora vuorovaikutus fyysisen todellisuuden kanssa opettaa lapselle tietoja, taitoja ja kykyjä selviytyä liikenneympäristössä.

Lapsi todennäköisesti kiinnittää huomionsa hyvin erilaisiin asioihin kuin aikuinen. Lapsi on luonnostaan utelias ja voi uppoutua kiinnostavan asian pariin täysin. Lapsella ei ole samanlaisia valmiuksia ajatella asioita kuin aikuisilla. Tämän vuoksi on tärkeää, että lapsi saa mallioppimisen kautta itselleen oikean ja hyväksytyn käyttäytymismallin erilaisia tilanteita varten. Lapsille sattuu valitettavan usein onnettomuuksia, jossa tarkkaavaisuus liikennettä kohtaan on hiipunut esimerkiksi leikin aikana. Lapsille on syytä puhua juuri ennakoimisen merkityksestä ja antaa valmiuksia pysähtyä hetkeksi vaikka kesken leikin.

Liikennekasvatuksen toteuttamisessa kasvattajan on havainnoitava ympäristöä lapsen silmin. Oppaassamme kehotamme kasvattajaa tutustumaan ympäristöön lapsen tasolta jo suunnitteluvaiheessa. Fyysisesti tämä tapahtuu tarkkailemalla ja kuvaamalla ympäristöä laskeutumalla lapsen pään tasalle, jolloin havainnot ympäristöstä ovat erilaisia kuin aikuisen korkeudelta katsottuna. Yhtä tärkeää ellei tärkeämpääkin on lasten kokemusten jakaminen ryhmässä, jotta niiden varassa voidaan rakentaa monipuolista näkemystä ympäristön erilaisesta kokemisesta. Ympäristö on myös kulttuuria. Lasten kanssa yhdessä liikennettä ja ympäristöä tarkkailtaessa ja koettaessa tulevat tutuiksi ihmisten käyttäytymisen ja asenteet, jotka ovat myös osa lasten ympäristöä. Keskustelujen myötä lapselle avautuu myös kulttuurinen ympäristö; mikä on sallittua tai kiellettyä toimintaa yhteisesti sovittujen käyttäytymissääntöjen tai lakiin kirjoitettujen liikennesääntöjen mukaan.

Liikennekasvatuksen toteutuksessa on ympäristö huomioitava monella tavoin. Se on toimintaympäristö, jossa liikennekasvatus toteutetaan. Lapselle se mer-

kitsee lähiympäristöä, jossa hän todennäköisesti liikkuu eniten. Päiväkodin ympäristö on erilainen ympäristö kuin esim. kotiympäristö, joten siihen liittyvät seikat tulee huomioida tarkasti. Todennäköisesti myös tuleva koulutie on täysin erilainen kuin mikään edellä mainituista. Ei ole tarkoituksenmukaista opettaa lapsille esimerkiksi moottoritietä koskevia asioita, jos sellaista ei lasten lähiympäristöstä löydy. Oppaassamme emme puhu liikennevaloista, koska opas on tehty päiväkotia Metsäpolun liikennekasvatukseen, eikä sen lasten lähiympäristöstä löydy liikennevaloja.

Ympäristön teemaan liittyvät myös muuttuvat tekijät; vuodenaikat, säätilat sekä liikenteen määrä. Kasvattajan tulee itse tiedostaa mahdolliset riskitekijät lasten lähiympäristössä ja muokata liikennekasvatusta siihen sopivaksi. Hänen tulee painottaa näitä teemoja myös lapsille heidän kehitysastettaan silmällä pitäen. Vuodenaikojen seuraaminen liikennekasvatuksessa tarjoaa myös mahdollisuuden yhdessä lasten kanssa opetella vuodenaikoja ja siihen liittyviä teemoja muutoinkin; tutkia mitkä asiat luonnossa ja ympäristössä muuttuvat kun syksy vaihtuu talveksi, talvi kevääksi.

8.3 Lapsi ja liikenteen pelisäännöt

Liikenteen pelisäännöt perustuvat tieliikennelakiin. Kasvattajan on tunnettava jalankulkua ja pyöräilyä koskevat lait aloittaessaan liikennekasvatustyön. Esikouluikäisille säännöt ovat tärkeitä, ja he kiinnittävät niihin runsaasti huomiota. He kysyvät kokemuksemme mukaan hyvinkin yksityiskohtaisia kysymyksiä, joihin kasvattajalla tulisi olla valmius vastata. Tästä syystä olemme oppaaseemme liittäneet kuhunkin opeteltavaan asiaan liittyvät lainkohdat, jotta kasvattajan olisi ne helppo löytää muistin tueksi.

Sana laki on lapsille usein vieras, ja heidän kanssaan tulisikin puhua säännöistä ja niiden merkityksestä. Esikouluikäiset lapset ovat jo innostuneita peleistä ja sääntöleikeistä, joten liikennesääntöjen rinnastaminen yleisesti pelisääntöihin auttaa lasta ymmärtämään niiden merkityksen.

Esikouluikäiset lapset eivät ole rikosoikeudellisesti vastuussa lain rikkomisesta, ja kasvattajan tulisikin huomioida sääntöjen rikkomisen seuraamukset muulla

tavoin. Moni lapsi on projektimme aikana tuonut ilmi tietävänsä rikkomuksista seuraavan poliisin antaman ”sakon” ja ”Kameran kohdalla pitää ajaa hiljaa” – kommentin kuulumme myös ohjatessamme lapsiryhmää. Tällaiset kommentit kertovat siitä, että liikennekäyttäytymisen asenteet opitaan aikuisilta, ja niissä on vahvasti läsnä silmänpalvonta ja rangaistuksen pelko. Seuraamuksista puhuttaessa on tärkeää huomioida, että vahingonkorvauksissa ei ikärajoja tunneta. Aiheuttamastaan vahingosta on jokainen siis korvausvelvollinen vauvasta vaariin. Aineelliset vahingot ovat yleensä korvattavissa, mutta ihmiselämä ei, siksi liikennekasvatuksen yksi tärkeimmistä tavoitteista on vaikuttaminen asenteisiin, saada lapset ymmärtämään sääntöjen noudattamisen olevan heidän oman sekä muiden tiellä liikkujien turvallisuuden perusta.

8.4 Osallisuus ja lapsilähtöisyys liikennekasvatuksessa

Opinnäytetyössämme lapsilähtöisyys näkyy joustavuutena. Tuokiosuunnitelmat ovat vain esimerkkejä ja suuntaa antavia vaihtoehtoja toteuttaa liikennekasvatusta. Kasvattaja voi poimia ideoita toteutukseen tai käsiteltäviin aiheisiin lapsiryhmältä ja heidän ajatuksistaan. Lapsen oppimista ei edesauta aikuislähtöinen suunnitelma ja toteutuskaava, vaan heidän omista tarpeistaan ja ideoistaan lähtevä toiminta. Lapset ovat oman elämänsä parhaita asiantuntijoita, joten heille on suotava mahdollisuus osallistua toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Liikennekasvatusta aloitettaessa on tutustuttava huolellisesti lapsen kasvuympäristöön, lapsiryhmään ja yksilöihin sen sisällä. Liikennekasvattajan on tunnettava myös lapsen kasvu- ja kehitysaste ja lapselle ominainen tapa oppia sekä kasvuympäristön merkitys voidakseen toteuttaa liikennekasvatusta lapsilähtöisesti.

Lapsen osallisuutta liikennekasvatuksessa vahvistaa myös sen dokumentointi. Oppaassamme kehoitetaan jokaiselle lapselle oman liikennekansioon tekemistä. Kansioon tallennetaan lapsen sanoin ja piirroksin hänen liikenteestä oppimiaan asioita. Kansioon voidaan myös liittää valokuvia. Mikäli päiväkodissa on jo käytössä ns. kasvun kansiot, voidaan liikenneaiheeseen liittyvät tuotokset liittää myös sinne, mikäli erillisen kansion pitäminen ei tunnu mielekkäältä. Kansiota

on hyvä silloin tällöin tarkastella yhdessä lapsen kanssa ja antaa lapsen esitellä se vanhemmilleen.

Lapsilähtöinen ongelmanratkaisu sopii hyvin myös liikennesääntöjen opetteluun, sillä lasten kutsuminen ongelman ratkaisuun saa heidät itse pohtimaan tilannetta ja synnyttää sisäisiä prosesseja, joiden myötä oppiminen voi tapahtua. Ei ole tarkoituksenmukaista antaa valmiita vastauksia, jolloin oppiminen saattaa jäädä pinnalliseksi. Osallisuus lisää motivaatiota asian kanssa työskentelyyn. Se, että lapsi itse saa etsiä ja löytää turvallisimman tavan ylittää tie tai valita annetuista vaihtoehtoista turvallisimman, tukee oppimista huomattavasti paremmin kuin valmiina tarjotut toimintamallit. Lapsen luontainen uteliaisuus ja tutkiva työote ovat avuksi kaikessa opetuksessa, ja niiden hyödyntäminen soveltuu loistavasti myös liikennekasvatuksessa käytettäväksi. Oppituntimuotoinen opetus aloitetaan vasta koulussa, ja tätä kestää läpi oppivelvollisuusajan, joten päivähoidossa olisi suotavaa tarjota lapselle mahdollisuus olla lapsi ja oppia lapsen tavoin.

8.5 Innostajana toimiminen

Punaisena lankana opinnäytetyössämme on ollut saada lapset innostumaan liikenteestä. Liikennesääntöjen oppimisen tulisi olla mielekästä ja tuottaa iloa niin lapselle kuin kasvattajallekin. Kun itse ohjasimme liikennekasvatusta Metsäpolun päiväkodissa, huomasimme olevamme keskiviikkoisin odotettuja vieraita. Ilmapiiiri oli täynnä odotusta ja innostusta, ja se sai kerta toisensa jälkeen meidät kasvattajinakin motivoitumaan. Mervi Juusolan kirjassa puhutaan myös siitä, että pelko voi lamaannuttaa lapsen toimintaa. Omassa kokemuksessamme liikennekasvattajina kohtasimme myös tämän ilmiön. Ryhmässämme oli lapsi, joka pelkäsi liikkua äitinsä kertoman mukaan jopa naapuriin yksin. Liikennekasvattajan onkin tärkeää saada lapset ymmärtämään, että oikeiden taitojen ja tietojen hallitseminen ovat lapsen ”työkalu” turvalliseen liikkumiseen. Liikennesäännöt hallitseva lapsi voi turvallisemmin mielin liikkua. Liikennekasvattajan ei kannata hokea ”voit jäädä auton alle, jos teet näin..”, vaan kääntää asia varsinkin arempien lasten kanssa myönteiseksi ”sinun on turvallista ylittää katu tällä tavalla..”. Ratkaisukeskeistä lähestymistapaa on hyvä soveltaa myös lii-

kennekasvatuksessa, nähdä ongelmien ja vaaranpaikkojen sijaan ne keinot ja taidot, joilla niistä selvitään.

Sosiokulttuurisen innostamisen piirteinä liikennekasvatuksessa voidaan nähdä lasten vastuuttaminen oman toimintansa vaikutukseen tehtävien onnistumiseksi, sitoutumisena tuokioiden tavoitteiden saavuttamiseen ja arjen tilanteissa selviytymiseen. Keskustelut uuden aihealueen yhteydessä etenevät lasten ehdoilla ja heidän ajatuksistaan, siten vahvistetaan lapsen kokemusta subjektiivisuudesta. Lasten yksilölliset voimavarat ja osaamiset, kehitystaso ovat toiminnassa tärkeällä sijalla. Lapsi on liikennekasvatuksessa aktiivinen toimija, ei passiivinen opetuksen kohde. Lapsi tulee kohdata omassa toimintaympäristössään ja sitä hyödyntäen, sillä tällöin oppiminen tapahtuu konkreettisesti lapsen maailmassa. Innostamisen kautta luodaan lapselle elämyksiä ja tunnekokemuksia oppimisen tueksi.

Innostamisen suunnittelu alkaa yleisteeman asettamisesta: esikoululaisten liikennekasvatuksen yleisenä teemana on turvallinen koulutie. Teema on hyvin konkreettinen, mutta riittävän avoin jättääkseen kasvattajalle vapautta muokata toimintaa lasten osaamisen ja kehitystarpeiden mukaan. Eri osa-alueet on op-
paassamme käsitelty eri vuodenaikojen mukanaan tuomien haasteiden valossa.

Kasvattajalla itsellään on suuri merkitys innostamisessa ja sen onnistumisessa. Lapsi vaistoa hyvin erilaisia tunteita, kasvattajan omia asenteita ja arvoja. Kasvattajien toiminnan pakonomaisuus ja näytelty kiinnostuneisuus näkyvät ulospäin, jolloin myöskään lapsi ei innostu tai kiinnostu oppimaan. Tämän huomattessaan lapsi voi kyseenalaistaa aikuisen toiminnan ja puheet. Lapsi voi poh-
tia, onko liikennesääntöjen oppiminen sittenkään tärkeää, koska kasvattaja ei osaa tai halua toimia niiden mukaisesti. Innostamisen pääajatus piilee yhdessä toimimisessa. Kasvattajan tulee kyetä pysähtymään ja kuuntelemaan. Lasten toiveista ja ajatuksista voi jalostua edelleen uusia ideoita yhteiseen toimintaan. Kasvattajan tulee auttaa lasta itse oivaltamaan oikeat ratkaisut. Näin syntyy op-
pimisen ja oivaltamisen iloa sekä positiivisia tunnekokemuksia. Keskusteluille ja pohdinnoille kannattaa varata riittävästi aikaa, sillä esikoululaisilla on kokemuk-
semme mukaan yllättävän paljon tietoa, kokemuksia ja havaintoja, joita he in-

nopeasti haluavat keskustellen jakaa. Aikuisen on vaikea nähdä liikennettä lapsen silmin, sillä se on aikuiselle jo tuttu. Lasten kertomukset ja havainnot ovat siksi arvokkaita työvälineitä kasvattajalle.

8.6 Liikennekasvatustuokiot

Opinnäytetyöhön sisältyvä opas rakentuu oppituokioille, jotka etenevät ja rakentuvat asteittain jo opitun asian kertauksen kautta uusiin asioihin tutustumiseen. Jokaisessa oppituokiossa olemme pyrkineet hyödyntämään lapsilähtöistä ja sosiaalipedagogista lähestymistapaa.

Itse liikennekasvatustuokioissa olemme pyrkineet jättämään tilaa keskusteluille, sillä ne tarjoavat erinomaisen oppimiskokemuksen sekä mahdollistavat tietojen ja kokemusten jakamisen muiden ryhmäläisten kesken. Liikenneasioita käsitellään käytännön toiminnan yhteydessä motivoiden lapsia niin, että toiminnassa lähdetään heidän kokemuksistaan ja elinoloistaan. Tuokioissa edetään johdonmukaisesti ottaen huomioon sisällön eteneminen sekä lapsen kehityksen kokonaisvaltaisuus. Olemme yrittäneet rakentaa jokaisesta tuokiosta mahdollisimman monipuolisen, jotta se ottaisi huomioon myös erilaiset tavat oppia. Ihanteellista olisi, jos tuokioon voisi yhdistää monia eri varhaiskasvatuksen sisältö-orientaatioita: matematiikan, äidinkielen, liikunnan, etiikan ja niin edelleen.

Parhaimmillaan tuokio voi tarjota liikennetietoisuuden lisääntymisen lisäksi myös sosiaalista hyötyä ja yhdistää ryhmää edistämällä yhteisöllisyyttä. Harjoituksilla voidaan lisätä ryhmien välistä vuorovaikutusta ja saada lapset toimimaan myös toistensa opettajina ja tarjota heille mahdollisuus oppia toisiltaan arvokasta tietoa. Tuokioissa pelkkä tarkkuutta vaativa tehtävä, esimerkiksi piirtäminen tai värittäminen, voi alentaa lapsen motivaatioita aiheuttamalla levottomuutta, joten siksi yhdessäkin tuokiossa tulisi tarjota monipuolisia harjoituksia. Uuden asian opettelu tulisi aloittaa helpoista ja konkreettisista asioista. Lapsen kyky hahmottaa ei-konkreettisia asioita ei ole vielä tarpeeksi kehittynyttä, jotta pystyttäisiin suoraan puhumaan laajemmista kokonaisuuksista. Tietojen jäsentely voi olla myös haastavaa. Usein lapsen ensimmäiset kokemukset liikenteestä liittyvät konkreettisiin asioihin, kuten liikennemerkkeihin, joita he näkevät ym-

päristössään. Liikennemerkkit ovat ”lapsiystävällisiä”, värikkäitä, niissä on selkeitä kuvia ja ne ovat monenmuotoisia. Lapsen luontaista kiinnostusta väreihin ja muotoihin voidaan hyödyntää opittavan aiheen yhteydessä. Tuokioissa käytettävät materiaalit voisivat olla aina lasten saatavilla ja käytettävissä heidän mielenkiintonsa mukaan. Näin tuetaan samalla lasten oma-aloitteista leikkiä.

Liikennekasvatustuokioissa toteutimme didaktisia askeleita. Johdatteluvaiheessa olemme herätelleet lapsia keskustelun tai esimerkiksi aiheeseen liittyvän sadun avulla ja pyrkineet näin motivoimaan ja innostamaan lapset esille otetusta liikenneasiasta. Tarkasteluvaiheessa olemme syventyneet tarkemmin aiheen sisältöön ja tuoneet siitä esille uusia asioita. Tarkasteluvaiheessa on tärkeää avartaa lasten näkemyksiä ja ohjata heidän havaintojaan kohti useampia näkökulmia. Uuden aineksen työskentelyvaiheessa olemme antaneet lasten konkreettisesti kokeilla opittua asiaa. Olemme esimerkiksi rakentaneet liikuntasaliin ratoja tai lähteneet liikenteeseen harjoittelemaan. Tässä vaiheessa tulee lapsille antaa riittävästi aikaa harjoitella, kokeilla, yrittää ja onnistua kasvattajan huolehtiessa turvallisuudesta ja kannustavan palautteen antamisesta. Soveltamisvaiheessa lapset ovat tuokioissamme mm. saaneet näyttää oppimaansa liikuttaessa laajemmalla ympäristössä ja uudenlaisissa liikennetilanteissa. Toiminnan arvioimista olemme tehneet reaaliajassa tilanteen mukaan eläen ja antaneet lasten osallistua arviointiin ja arvioida itseään. Tuokioita lopetettaessa olisi hyvä kiittää ja kehua ja samalla kertoa hieman tulevasta.

Edellä mainitut didaktiset askeleet eivät aina välttämättä ehdi toteutua yhden opetustuokion aikana, mutta siihen tulisi pyrkiä jotta lapsen oppimisprosessi olisi turvattu. Päiväkodin arjessa aika on rajallista ja lapset väsyvät herkästi varsinkin uusien asioiden äärellä. Tästä syystä lasten viireystilan jatkuva havainnointi on tärkeää, jotta lopettamistilanteeseen voidaan siirtyä, ennen kuin lasten toimintainto on laskenut.

8.7 Menetelmien soveltamista

Varhaiskasvatuksessa käytettäviä luovia ja toiminnallisia menetelmiä käytimme jokaisella liikennekasvatustuokiolla. Oli alusta alkaen selvää, että opetus ei tulisi

olemaan teoriapohjaista, vaan opeteltavaan aihealueeseen syvennyttäisiin erilaisten menetelmien kautta. Seuraavaksi esittelemme käytännön esimerkkejä jokaisen menetelmän pohjalta ja kerromme, miten ideaa voisi mahdollisesti myös jalostaa eteenpäin.

Toteuttamassamme liikennekasvatuksessa leikin merkitys painottuu enemmän vakavaan leikkiin, sillä oppimisen tavoitteet suunnitellaan aikuisten kesken. Lasten näkökulman voi huomioida jokaisessa oppimistilanteessa sekä käyttämällä heille mieluisia tapoja opetella uusia asioita.

Draamaa hyödynsimme liikennekasvatusprojektissa nukketeatterilla. Tarkoituksenamme oli kerrata aiemmin opittuja asioita ja soveltaa aiemmin opittuja tietoja erilaisessa toimintaympäristössä. Tuokiossa lapset eivät olleet ainoastaan yleisönä vaan myös aktiivisina osallistujina. Tarina kertoi eläinhahmosta, joka ei muistanut liikenteeseen liittyviä sääntöjä. Nukkehahmo keskusteli lasten kanssa pulmatilanteista, joihin lapset antoivat sekä sanallisia neuvoja että näyttivät esimerkkiä, kuinka tilanteessa tulisi oikeasti toimia. Näytelmästä innostuneina lapset olivat jatkaneet nukketeatterileikkiä viikkoja toimintatuokion jälkeen. Olimme siis onnistuneet rikastamaan heidän leikkiään.

Projektissamme käytimme liikenneaiheisia satuja keskustelujen virittäjinä ja aiheeseen orientoitumisena. Satuja löytyy esimerkiksi Liikenneturvan internetsivuilta. Täytyy kuitenkin muistaa, että keskustelun tulee lähteä lapsista itsestään, eikä heille tule tyrkyttää aikuislähtöisiä tulkintoja sadusta. Lapsen ajatuksia ja pohdintoja tulee kunnioittaa, sillä tässä asiassa ei ole olemassa oikeita tai vääriä vastauksia. Jokaisella voi olla sadusta omakohtainen kokemus ja tulkinta. Mielipiteiden väheksymisellä saadaan aikaan vain negatiivisia vaikutuksia. Kunnioittava kuuleminen saa aikaan vuorovaikutuksellisen tilanteen, joka mahdollistaa oppimisen toinen toiselta. Lapsille tutujen ja helposti ymmärrettävien sanojen käyttö on tärkeää, jotta lapsi aidosti ymmärtää sadun sisällön. Lapselle tulee myös tarjota mahdollisuus oman tarinansa kerrontaan. Liikennekasvatuksessa tämän voi toteuttaa kirjaamalla lapsen piirroksiin tarinat lapsen sanelun mukaisesti.

Liikennekasvatuksen yhteydessä liikuimme monipuolisesti sekä päiväkodin ympäristössä että sisällä liikuntasalissa. Ulkona tapahtuvassa konkreettisessa harjoittelussa liikuimme tienkäyttäjinä ja harjoittelimme mm. oikeaoppista suojatien ylittämistä tutustuen samalla ympäristöön. Liikuntasalissa voi toteuttaa oppaassa olevia liikenneleikkejä hyödyntäen suurta tilaa ja antaen samalla lapsille vapauden kokea liikkumisen riemua. Leikkejä voi toteuttaa myös ulkona sään salliessa. Liikuntatuokioihin suunnittelimme ohjelman lapsen näkökulmasta. Autenttisessa tilanteessa lapselle haasteellista on suhteuttaa oma kykynsä liikkua ja samalla toimia usein nopeastikin muuttuvien liikennetilanteiden mukaan. Liikuntaleikeissä harjaannutetaan kykyä liikkua ja toimia toivotulla tavalla samanaikaisesti.

Liikenneaiheisia lastenlauluja on paljon, ja niiden sanoitukset ovat opettavaisia. Vaikka kasvattaja ei olisikaan musiikin ammattilainen, hän voi hyödyntää musiikkia liikennekasvatuksessa monella tapaa. Musiikki toimii osana oppituokioita, sen taustalla tai se voi orientoida lapset kulloinkin käsiteltävään aiheeseen. Lasten ympäristö ja liikenne ovat täynnä erilaisia ääniä. Liikennekasvatuksessa tulisi hyödyntää äänimaailmaa suuntaamalla lasten mielenkiintoa erilaisiin liikenteen ääniin ja niiden merkityksiin. Esimerkiksi lähestyvän ajoneuvon äänen kuuluessa tulisi pohtia, miten se vaikuttaa omaan toimintaan. Musiikkia ja liikenteen ääniä voi myös käyttää havainnollistamaan häiriötekijöitä, jotka voivat vaikeuttaa liikennetilanteista selviytymistä. Lasten tulisi oppia tunnistamaan myös häiriötekijät, jotta he osaisivat toimia häiriöistä huolimatta oikeaoppisesti.

Liikennekasvatuksessakin voi taide olla läsnä monin eri tavoin, ja lasten piirrosten ja tarinoiden kautta kasvattaja pääsee tarkkailemaan liikennettä lapsen silmin. Taiteen avulla voi rakentaa myös yhteisöllisyyttä lapsiryhmässä ja oppia samalla uutta. Esimerkkinä tällaisesta toiminnasta oppaassamme on yhteinen polkupyörän ”rakentaminen” sekä ryhmissä tehty liikennesääntöjulistet ja niiden esitleminen toiselle ryhmälle. Näissä esimerkeissä lapset piirsivät, leikkasivat ja kokosivat taideteoksen yhteistyönä muiden lasten kanssa, ja itse prosessin merkitys oli tärkeämpi kuin lopputulos. Prosessin aikana lapset jakoivat mielipiteitään ja tietoaan polkupyörän osista (ulkonäkö, paikka, lukumäärä) ja lopputulos oli täten vuorovaikutuksen ja jaettujen kokemusten summa. Synty-

nyttä polkupyörää lapset pitivät erittäin hienona. Samalla ikään kuin huomauttaen lapset oppivat ne tärkeät osat, joita turvallisessa polkupyörässä kuuluu olla. Yhdessä askarreltuja liikennemerkkejä tai muita piirustuksia voidaan käyttää myös itse opetustuokioiden aikana mahdollisuuksien mukaan. Tämä lisäisi osallisuutta ja toisi lapselle myös kokemuksen arvostuksesta hänen näkemyksiinsä ja teoksiaan kohtaan.

Useimmat lapset pitävät piirtämisestä ja värittämisestä. Liikennemerkkejä voidaan tutkia yhdessä, värittää sekä piirtää niitä myös itse. Liikennemerkkejä piirtäessään lapsi harjaannuttaa käden ja silmän koordinaatiota tutustuessaan merkkien muotoihin ja pyrkiessään värittämään rajojen sisällä. Oikeiden liikennemerkkien värittäminen ja piirtäminen mallista voivat tukea muistamista. Värittämisen yhteydessä voidaan käsitellä liikennemerkkien jakoa salliviin ja kieltäviin merkkeihin, joilla on eri värisymboliikka. Värien avulla luodaan mielleyhtymiä, punainen varoittaa jostakin ja sininen taas sallii, määrää tai antaa luvan toimia tietyllä tavalla. Liikennemerkit ovat vakiintuneita jokaisen tienkäyttäjän oppaita liikenteessä, siksi niiden merkityksen sisäistäminen jo lapsena on tärkeää.

9 Pohdinta

Tämä opinnäytetyömme lähti liikkeelle konkreettisesta tarpeesta, johon pyrimme vastaamaan. Liikennekasvatuksen oppaan olemme rakentaneet projektimme pohjalta kooten siihen hyväksi havaitsemamme toimintamallit ja jättäen pois huonommin toimivat. Oppaan ulkoasun ja rakenteen olemme luoneet mukautempaavaksi ja helppokäyttöiseksi. Liikennekasvatuksen onnistuminen edellyttää, että kasvattajan on oltava motivoitunut ja innostunut asiastaan. Hänen tulee ymmärtää prosessin laajempi merkitys. Hänellä tulee olla varhaiskasvatuksen perusosaaminen sekä avoin, tutkiva ja aktiivinen asenne. Kasvattajalla tulee olla herkkyyttä tunnistaa lapsiryhmän ja yksittäisten lasten valmiudet sekä kyky muovata toimintaa vastaamaan niitä. Tekemämme oppaan orjallinen noudattaminen ei ole tarkoituksenmukaista, vaan siinä olevia asioita tulee käsitellä kulloisenkin tilanteen ja lapsiryhmän mukaisesti. Mikäli lapset toimivat paremmin esimerkiksi pienryhmissä, tulisi näin toimia.

Osallisuuden toteutuminen liikennekasvatuksessa on tavoitteiden saavuttamisen kannalta tärkeää. Varhaiskasvattajalle on haasteellista saada lapset motivoitumaan ja innostuneesti osallistumaan liikennekasvatukseen. Lähtökohtaisesti jokaisen varhaiskasvattajan tulisi myös liikennekasvatuksessa muistaa ja huomioida, että lapset ovat osa liikennekulttuuria. Lapset näkyvät, kuuluvat ja vaikuttavat liikenteessä yhtä lailla kuin aikuisetkin, elleivät jopa enemmän. Kasvattajan tehtävä on saada lapset vakuuttuneiksi siitä, että heillä itsellään on mahdollisuus vaikuttaa siihen, miten he liikenteessä selviytyvät. Liikenteessä tarvittavat tiedot ja taidot ovat koko elämän ajan opiskeltavia ja osin jopa muuttuvia asioita. Tähän koko elämän kestävään prosessiin tulee kasvattajan kylvää oikeanlaisen asenteen siemen.

Opinnäytetyön eettisenä pohdintana ovat kasvattajan asenteet ja oma liikennekäyttäytyminen. Voi kysyä, kuinka hyvin kasvattaja itse on sisäistänyt mallina olemisen ja tiedostaako hän mahdolliset omat virheelliset toimintatapansa ja asenteensa. Kasvattajan on syytä kiinnittää huomiota viestintään ja sen aitouteen. Lasten kanssa työskenneltäessä on oltava aito ja uskottava itse siihen mitä haluaa lasten omaksuvan. Eettisyyttä on myös oikean ja väärän pohdinta

yhdessä lasten kanssa, samoin kuin toisten huomioon ottaminen. Omista kokemuksistamme olemme oppineet, että oman innostumisen keskellä on oltava herkkä havainnoimaan lapsia joita ohjaa: lasten tarpeet eivät saa jäädä kasvatajan tarpeiden alle. Suuressa innostuneisuudessa voi myös piillä vaara, että ydinajatus häviää. Kasvattajan onkin hyvä välillä pysähtyä kysymyksen ”mitä olen tekemässä ja miksi” äärelle.

Päiväkodeissa vierailevaa poliisia pidetään myös liikennevalistajana. Toinen tämän opinnäytetyön tekijöistä, Kati Sattaskangas, toimi ”päiväkotipoliisina” järjestyspoliisin työn ohessa 2000-luvun alkuvuosina. Sattaskankaan kokemus on, että päiväkotivierailuilla lasten mielenkiinto kohdistuu poliisiin, tämän työhön ja varusteisiin, ei niinkään liikenneasioihin. Vanhempi konstaapeli Kati Rokka Kymenlaakson poliisilaitokselta tekee työnsä ohessa tällä hetkellä päiväkotivierailuja, ja hänen kertomansa mukaan liikennevalistus päiväkodeissa ei kanna hedelmaa juuri edellä mainituista syistä. Kati Rokka kertoo asiasta näin:

Päiväkoteihin on menty ainostaan pyynnöistä resurssien mukaan eli aika usein sen käynnin hoitaa hälytyspartio kaikkine varusteineen. Poliisin käynti on päiväkodissa mielestäni lähinnä poliisin tuomista lähemmäs ja konkreettiseksi päiväkotikäisille, jotka ovat ainostaan kiinnostuneita poliisin puvusta, varusteista ja autosta, liikenneasia jää toissijaiseksi. Jos kysytään poliisin käynnin jälkeen päiväkotilapsilta, mikä jäi mieleen? Vastaus luultavasti liittyy poliisin varusteisiin tai poliisiautoon ei niinkään opetettuun liikenneasiaan.

Mielestäni päiväkodissa annettava liikennevalistus kuuluu pikemminkin päiväkodille kuin poliisille. Parhaiten sen ikäisille lapsille liikenneopetus jää mieleen toiminnan kautta eikä niin, että poliisi paasaa asiasta ison lapsijoukon edessä. Liikenneturva on myös tärkeä tekijä, siellä on valmiit materiaalit valistuksen antamiseen ja resursseja myöskin toimintaan.

Poliisi on liikennetiedon kiistaton ammattilainen, mutta yksittäinen vierailu ei mahdollista riittävää liikennesääntöjen oppimista. Todennäköisesti lapsen huomio kuitenkin keskittyy epäolennaisiin asioihin, uuteen ihmiseen ja hänen kunioitusta herättävään rooliinsa. Lyhyessä ajassa lapsi tuskin pystyy omaksumaan suurta määrää tietoa, ja ilman harjoittelua oppiminen jää hyvin pinnalliseksi. Vaikka teoriatietoa olisikin tarjolla riittävästi, liikenteessä toimiminen vaatii käytännön kokeilua, ja alkuvaiheessa korostuu mallioppimisen merkitys. Ilman

omaksuttua mallia liikkuminen saattaa pahimmassa tapauksessa aiheuttaa vaaratilanteita lapselle itselleen samoin kuin muillekin tienkäyttäjille. Aiemmin opitun kertaaminen tukee muistin kehittymistä ja mahdollistaa syvemmän ymmärryksen opittua aihetta kohtaan.

Opinnäytetyöprosessi on vahvistanut omaa ammatillista osaamistamme lapsiryhmän ohjauksessa ja lapsilähtöisyyden ymmärtämisessä ja toteuttamisessa. Olemme onnistuneet tuomaan vaikeaksi koetun aiheen lasten lähelle mielekkäällä tavalla. Teorian ja käytännön yhdistäminen toimivaksi kokonaisuudeksi oli suuri, mutta kehittävä haaste. Koimme onnistumisen iloa ja palaute työstämme oli positiivista. Palautetta käsittelemme luvussa 9.2. Opimme lasten kanssa työskennellessämme vuorovaikutustaitoja, yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuuden merkitystä.

Tämä opinnäytetyöprosessi oli paitsi valtaisa tiedonkeruuta, myös jatkuvaa vuorovaikutusta lasten ja varhaiskasvattajan kanssa. Prosessissa lapsilta saatu välitön palaute oli ensiarvoisen tärkeää. Lapsilähtöisestä ajatuksesta huolimatta huomasimme silloin tällöin suunnitelleemme toimintatuokion aikuislähtöisesti tai unohtaneemme ottaa riittävästi huomioon lapsiryhmän koon ja käytettävissä olevat tilat ja välineet. Nämä kokemukset tuottivat arvokasta tietoa, jonka huomioimme oppaassa. Työelämäohjaajan välittömät huomiot ja ”puuttuminen” ohjaukseen tilanteen niin vaatiessa oli myös suureksi avuksi. Lapsilta saimme palautteen lisäksi arvokasta tietoa siitä, mihin lapset liikenteessä huomiota kiinnittävät ja miten toimivat.

Erityiseksi ongelmaksi raportoinnissa muodostui teoratiedon puute liikennekasvatuksesta osana varhaiskasvatusta. Jouduimme näin ollen kirjoittamaan runsaasti omaa tekstiä, joka perustuu omaan osallistuvaan havainnointiimme. Peilasimme omia kokemuksiamme ja analysoimme varhaiskasvatusta ja lasta koskevaa tietoa ”liikennekasvatuksen lasien läpi”. Olemme opinnäytetyössämme tehneet pioneerityötä, jossa olemme omalta osaltamme tuottaneet myös uutta tietoa.

9.1 Tavoitteiden saavuttaminen

Tavoitteet oppaan suhteen saavutettiin ja palautteen mukaan opas on helppokäyttöinen ja kutsuva myös ulkonäöltään. Opinnäytetyöraportti syventää tietoutta liikennekasvatuksesta ja käytettävistä menetelmistä sekä herättää ajattelemaan lasten näkökulmasta heidän toimintaympäristöään. Lasten maailma eroaa monella tavalla aikuisen maailmasta joten kasvattajan on hyvä osata pysähtyä, laskeutua heidän tasolleen ja ajatella asioita heidän lähtökohdistaan. Raportointiosaa kirjoitimme varhaiskasvatuksen ammattilaisille perusteluja valinnoillemme ja ennen kaikkea liikennekasvatuksen tarpeellisuudelle. Olemme pyrkineet saamaan lukijan innostumaan aiheesta sekä näkemään sen toteuttamisen moninaiset mahdollisuudet muun varhaiskasvatuksen sisällä.

9.2 Palaute

Kolmelta lastentarhanopettajalta Metsäpolun päiväkodista saamamme palautteen perusteella olemme onnistuneet luomaan liikennekasvatuksen toteutuksen tueksi toimivan ja kiinnostavan oppaan.

Lukuvuonna 2011- 2012 liikennekasvatusta on ollut projektioptintoinaan toteuttamassa neljä sosionomiopiskelijaa Metsäpolun päiväkodissa oppaamme avulla. Heillä ei ole ollut käytössään tätä raporttia. Opiskelijat kertoivat, että liikennekasvatus vaatii omien liikennetietojen päivittämistä ja varhaiskasvatuksen perusteiden tuntemusta. He olivat oppaamme pohjalta ideoineet ohjaamilleen ryhmille paremmin sopivia toimintatapoja, ja näin ymmärtäneet oppaan tarkoituksen. Opiskelijoille oli myös herännyt ajatus oppaan jatkokehittämisestä erityisryhmiä varten. Kysyimme työelämäohjaajaltamme Kirsi Rehuselta, kuinka opiskelijat olivat hänen mielestään tehtävässään onnistuneet tähän mennessä. Iloksemme kuulumme opiskelijoiden suoriutuneen hyvin, tosin Rehunen peräänkuulutti innostuneisuutta. Meissä ja meidän työotteessamme oli oman projektimme aikana näkynyt oma innostuneisuutemme toiminnan toteutuksessa, mikä oli innostanut myös lapsia.

Haastattelujen ja kyselyjen perusteella lasten vanhemmat kokivat liikennekasvatusprojektimme hyödylliseksi ja tärkeäksi. Palautteen mukaan lisääntynyt liikennetietous näkyi myös kotiloissa ja kuului lasten puheissa. Lastentarhanopettaja Kirsi Rehunen kommentoi työn tuloksien näkyvän myös päivähoidon arjessa. Lasten itsevarmuus liikenteessä liikkumiseen kasvoi ja vahvistui, ja he olivat selvästi oppineet liikennekäyttäytymisen perusasiat.

9.4 Jatkotutkimusaiheet

Jatkotutkimusaiheena opasta voisi testata laajemmin erilaisissa ryhmissä ja havainnoida lasten oppimista ja menetelmien käyttökelpoisuutta. Liikennekasvatukseen osallistunutta lapsiryhmää voisi myös haastatella ja kysyä lasten näkemyksiä liikennekasvatuksen hyödyllisyydestä ja parhaiten mieleen jääneistä asioista.

Tekemämme opas ei ole ainoa tapa toteuttaa liikennekasvatusta, vaan sen tulisiakin ”elää” ja muovautua päiväkodin arjessa. Liikennekasvatuksen kehittäminen edelleen on osa ammatillista kehittymistä ja uuden tiedon, ideoiden ja materiaalin jakaminen ammattilaisten kesken olisi suotavaa. Jatkokehittämishaasteena voisi olla myös liikennekasvatuksen verkostoituminen. Varhaiskasvatuksen ammattilaisille voisi kehittää helpon tavan jakaa tietoa ja järjestää koulutuspäiviä. Peruskoulun opettajille on jo olemassa liikennekasvatusfoorumi, ja kannattaisi miettiä, voisiko siihen yhdistää myös varhaiskasvatuksen ammattilaiset.

Tarkastelun kohteena jatkossa voisi myös olla päiväkodissa tehdyn aktiivisen liikennekasvatuksen vaikutus ekaluokkalaisten liikenneturvallisuuteen ja turvallisuuden tunteeseen heidän liikkueessaan itsenäisesti.

Lähteet

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. 4. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

Autio, T. & Kaski, S. 2005. Ohjaamisen taito. Liikunta tukemassa lapsen ja nuoren kasvua. Helsinki: Edita Prima Oy.

Barić, M. 2009. Nukketeatteri taidekasvatuksen ja leikin välineenä. Teoksessa Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki A-L (toim.). 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.

Brotherus, A., Hytönen, J. & Krokfors, L. 2002. Esi- ja alkuopetuksen didaktiikka. 2. painos. Helsinki: WSOY.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2010. Opetushallitus. <http://www.oph.fi/> Luettu 2.5.2011

Hakkarainen, P. 2002. Kehittävä esiopetus ja oppiminen. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Heikka, J., Hujala, E., Turja, L. & Fonsen, E. Lapsikohtainen havainnointi ja arviointi varhaispedagogiikassa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS -kustannus, 54-66.

Helenius, A. & Korhonen, R. 2008. Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen. Helsinki: WSOY oppimateriaalit OY.

Jantunen, T. 2007. Satu kasvattaa. Topeliuksen sadut ja kasvatusajattelu. Jyväskylä: PS-kustannus.

Jarasto, P. & Sinervo, N. 2000. Alle kouluikäisen lapsen maailma. 3. painos. Jyväskylä; Helsinki: Gummerus.

Juusola, M. 2010. Vahvaksi rakastetut lapset. Ensimmäinen painos. Helsinki: Otava.

Karila, K., Kinon J. & Virtanen J. 2001. Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Juva: PS-kustannus

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kronqvist, E-L. 2011. Varhaispedagogiikan kehityopsykologinen perusta. Teoksessa Hujala,E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS -kustannus, 13-31.

Kurki, L. 2000. Sosiokulttuurinen Innostaminen. Tampere: Vastapaino.

Liikenneturva 2011. Liikennekasvatus esiopetuksessa.
<http://www.liikenneturva.fi> Luettu 12.09.2011

Lipponen, L. 2011. Tutkiva oppiminen varhaispedagogiikassa. Teoksessa Hujala,E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS -kustannus, 31-40.

Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila. I. 2010. Ihmisen psykologinen kehitys. 1. -4. painos. Helsinki: WSOY

Ojala, M. 1993. Varhaiskasvatuksen perusteita ja haasteita. 4. painos. Helsinki: Kirjayhtymä.

Pääjoki, T. 2011. Lasten taiteellinen toimijuus. Teoksessa Hujala,E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS -kustannus, 109-121.

Raittila, R. 2011. Ympäristökasvatus on lasten toimintaa. Teoksessa Hujala,E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS -kustannus, 208-218.

Rokka, K. 2012 Sähköposti 13.02.2012

Ruokonen, I. 2009. Musiikillista oppimisympäristöä luomaan. Teoksessa Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki A-L (toim.). 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 22-29.

Ruokonen, I. 2011. Lapsen musiikillinen maailma. Teoksessa Hujala,E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS -kustannus, 122-135.

Sattaskangas, K. 2010-2011. Kokemukset ja muistiinpanot Metsäpolun päiväkodin liikennekasvattajana ja vanhempana konstaapelina.

Tieliikennelaki 1§. 1981.

Toivanen, T. 2009. Draamakasvatuksen mahdollisuudet varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki A-L (toim.). 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 30-32.

Turja, L. 2011. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala,E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS -kustannus, 41-53.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

<http://www.thl.fi/> Luettu 2.5.2011

Vienola, V. 2011. Varhaisvuosien eettinen kasvatus. Teoksessa Hujala,E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS -kustannus, 162-178.

Vilkkä, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Liite 1, Kyselylomake vanhemmille syksyllä 2010

**Palautathan lomakkeen täytettynä
mahdollisimman pian päiväkotikielto Metsäpolkuun!**



1. Miten tärkeänä näette lasten liikennekasvatuksen?

Hyvin tärkeä-		En niin tärkeänä
nä	Melko tärkeänä	

2. Oletteko jutelleet lapsenne kanssa liikenteeseen liittyvistä asioista?

Kyllä	Vähän	Ei ollenkaan
-------	-------	--------------

3. Millaisia vaarallisia paikkoja on lapsenne tulevilla kouluteillä?

4. Käytetäänkö teillä pyöräillessä pyöräilykypärää?

Kyllä	Ei	Silloin tällöin
-------	----	-----------------

5. Käytetäänkö teillä heijastimia?

Kyllä

Ei

Silloin tällöin

6. Mitä toivoisitte, että lapsellenne opetettaisiin liikennekasvatukseen liittyen?

Kiitos yhteistyöstä!

Liite 2, Saatekirje ja palautelomake vanhemmille keväällä 2011

HYVÄT LINNUNLAULUN ESIKOULULAISTEN VANHEMMAT!

Viime syksynä kyselimme teiltä toivomuksia ja mielipiteitä esikoululaisenne liikennekasvatukseen liittyen. Nyt olemme toteuttaneet liikennekasvatusta projektiluonteisesti syksystä asti lapsenne esikouluryhmässä, ja on palautteen aika. Toivoisimmekin että uhraisitte hetken aikaanne ja yhdessä lapsenne kanssa täyttäisitte oheisen kyselylomakkeen. Sitä kautta saisimme arvokasta tietoa tulevaisuuden esikoululaisten opetusta silmällä pitäen. Tarkoituksenamme on tehdä opinnäytetyömme tästä liikennekasvatusprojektista niin, että se toimisi liikennekasvatuksen apuvälineenä varhaiskasvattajilla tulevaisuudessa.

Palauta kyselylomake 20.04. mennessä päiväkodille.

Ystävällisin terveisin,

Kati Sattaskangas ja Minna Kaitainen
sosionomi(AMK) opiskelijat

1. Koetteko lapsenne hyötynneen järjestetystä liikennekasvatuksesta?

a. Kyllä

b. En

2. Vastasiko liikennekasvatuksen projekti odotuksianne?

Arvioi asteikolla 1 - 5 (1=erittäin huonosti, 2=huonosti, 3=hyvin, 4=erittäin hyvin, 5=en osaa sanoa)

1 2 3 4 5

3. Onko liikenneasioiden oppiminen näkynyt kotona? Jos on, miten?

4. Näkyvätkö opitut asiat lapsenne liikennekäyttäytymisessä?

a. Ei

b. Kyllä, miten? _____

5. Mikä oli projektissamme lapsenne/itsenne mielestä hyvää?

6. Mikä oli projektissamme lapsenne/itsenne mielestä huonoa?

Kiitos yhteistyöstä!